

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jan Trávníček

**Homogenita volebních obvodů v České
republice**

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Jan Trávníček**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

TRÁVNÍČEK, Jan. *Homogenita volebních obvodů v České republice*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2010. 86 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce „Homogenita volebních obvodů v České republice“ se snaží objasnit, do jaké míry jsou volební obvody homogenní. Dále hledá odpověď na otázky, které ze 13 zkoumaných volebních obvodů vykazují největší známky homogenity a které naopak heterogenity. Cílem bakalářské práce bylo také určit, jak se homogenita vyvíjí v čase. Proto bylo zvoleno časové období 1996 – 2006, přičemž měřeními okamžiky v této periodě jsou volební roky 1996, 1998, 2002 a 2006. Po úvodním vymezení problematiky, vývoje volebních obvodů v letech 1996 – 2006 a neúspěšné volební reformě následuje hlavní část práce, ve které je nejprve hledána nejvhodnější metoda, pomocí níž by bylo možné určit homogenitu. Následně byly vybrány proměnné, reprezentující určité sociálně – demografické jevy. Pomocí těchto vybraných proměnných a zvolené metody byl vypočten rozptyl pro každou proměnnou. Jako druhá skupina proměnných byly vybrány volební výsledky politických stran, které získaly v daných volbách mandáty. Výsledkem je interpretace výsledků výpočtu homogenity, porovnání homogenity volebních obvodů u sociálně – demografických proměnných a volebních výsledků, zodpovězení na otázky, položené v cíli práce a potvrzení nebo naopak vyvrácení hypotézy. Závěrem jsou zjištění shrnuta, vysvětleny některé odchylky a stanoveny homogenní a heterogenní obvody.

Annotation

The thesis entitled "Homogeneity of constituencies in the Czech Republic" seeks to clarify the extent to which electoral districts are homogeneous. Further it tries to give an answer to the question, which of the 13 constituencies are rather homogeneous and which are heterogeneous. The aim of this thesis was also to determine how homogeneity

evolves over time. I decided to do my researches on the time period between 1996 and 2006, which contains the elections in 1996, 1998, 2002 and 2006. After the definition of the problem, the description of the development of the constituencies in the years 1996 - 2006 and an account of the unsuccessful electoral reform, follows the main part of the thesis, where I am seeking for the most appropriate method to determine homogeneity. This homogeneity is clarified through variables which represent social – demographic phenomena as well as through the results of the election of the political parties that gained seats in the elections in the years 1996 and 2006. The next part is an interpretation of the results of the calculation of homogeneity, the comparison the homogeneity of the constituencies in the socio - demographic variables and the election results, answering the questions posed in the objectives of the paper and the confirmation or refutation of the hypothesis. In the summary there is a conclusion of the results of the paper and the data. Finally, the electoral districts are divided into homogenous and heterogeneous.

Klíčová slova

Homogenita volebních obvodů, proměnné, vysvětlující homogenitu, homogenní a heterogenní volební obvody, okresy ve volebních obvodech, volební obvody v České republice

Keywords

Homogeneity of constituencies, variables, expositive homogeneity, homogeneous and heterogeneous constituencies, districts in constituencies, constituencies in the Czech Republic

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 21. května 2010

Jan Trávníček _____

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za poskytnuté materiály a data, pomoc při správné identifikaci metody a cenné rady při metodice a zpracování bakalářské práce.

Obsah:

ÚVOD.....	5
1. VYMEZENÍ PROBLEMATIKY.....	12
1.1 VOLBY V ČESKÉ REPUBLICE.....	12
1.2 VOLEBNÍ OBVODY A JEJICH VELIKOST JAKO PROMĚNNÁ.....	12
1.3 VOLEBNÍ OBVODY V LETECH 1996 – 2000.....	12
1.4 VOLEBNÍ REFORMA.....	13
1.4.1 <i>Nález Ústavního soudu.....</i>	<i>15</i>
1.5 VOLEBNÍ OBVODY V LETECH 2002 – 2006.....	17
1.6 STAV SOUČASNÉHO VÝZKUMU A LITERATURY.....	18
2. METODY VÝZKUMU VOLEBNÍCH OBVODŮ.....	19
2.1. METODA VÝPOČTU HOMOGENITY POMOCÍ ARITMETICKÉHO PRŮMĚRU.....	19
2.2. METODA KOMBINACE ARITMETICKÉHO A VÁŽENÉHO PRŮMĚRU S VÝPOČTEM SMĚRODATNÝCH ODCHYLEK.....	20
2.3. METODA BIVARIAČNÍCH KORELACÍ.....	21
2.4. METODA VÝPOČTU STŘEDNÍCH HODNOT (MEDIÁNU) A ODCHYLEK.....	22
2.5. METODA VÝPOČTU ROZPTYLU PROMĚNNÝCH PODLE VÁHY POČTU OBYVATEL.....	23
3. CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE A HYPOTÉZA.....	24
3.1. HYPOTÉZA.....	25
4. POSTUP VÝPOČTU HOMOGENITY.....	25

4.1. METODIKA VÝBĚRU RELEVANTNÍCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ A JEJICH PROMĚNNÝCH.....	25
4.2. VYBRANÉ PROMĚNNÉ A ODŮVODNĚNÍ JEJICH VÝBĚRU.....	27
4.3. METODOLOGICKÝ POSTUP.....	32
4.4. TECHNICKÝ POSTUP.....	32
5. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT.....	36
5.1. INTERPRETACE RELEVANTNÍCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ A PROMĚNNÝCH, REPREZENTUJÍCÍCH TYTO JEVY.....	36
5.1.1. <i>Míra urbanizace</i>	36
5.1.2. <i>Demografie obyvatel</i>	38
5.1.3. <i>Trh práce, nezaměstnanost a příjmy obyvatel</i>	43
5.1.4. <i>Vzdělanost</i>	52
5.2. INTERPRETACE VOLEBNÍCH VÝLSEDKŮ STRAN JAKO PROMĚNNÝCH.....	58
6. ZJIŠTĚNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE – ODPOVĚDI NA CÍLE VÝZKUMU.....	73
6.1. JSOU VŮBEC KRAJE JAKO VOLEBNÍ OBVODY HOMOGENNÍ A DO JAKÉ MÍRY?.....	73
6.2. KTERÉ KRAJE SE VYZNAČUJÍ NEJVĚTŠÍ HOMOGENITOU A KTERÉ NEJMENŠÍ?.....	73
6.3. JAKÉ PROMĚNNÉ JSOU ROZHODUJÍCÍ PRO STUPEŇ HOMOGENITY?.....	76
6.4. MĚNÍ SE VNITŘNÍ HOMOGENITA KRAJŮ V ČASE A JAK?.....	77

ZÁVĚR

SUMMARY

POUŽITÁ LITERATURA

Úvod

Velikost volebních obvodů tvoří vedle volebních formulí, uzavírací klauzule a počtu a charakteru skrutinií významnou proměnnou volebních systémů [Lebeda 2001a], z nichž nejdůležitější jsou odborníky hodnoceny dvě proměnné: volební formule a velikost volebních obvodů [Lijphart 1994]. Dosavadní výzkumy v sociálních vědách se vlastnostem a velikostí volebních obvodů v kontextu volebního chování sice věnují, ale spíše v lokálním kontextu, nikoli na celostátní úrovni.

Bakalářské práce si klade za cíl objasnit a odpovědět na čtyři základní otázky:

1. *Jsou vůbec kraje jako volební obvody homogenní a do jaké míry?*
2. *Které kraje se vyznačují největší homogenitou a které nejmenší?*
3. *Jaké proměnné jsou rozhodující pro stupeň homogenity?*
4. *Mění se vnitřní homogenita krajů v čase a jak?*

Homogenitou volebních obvodů je myšlena jejich stejnorodost z hlediska sociálně – demografických proměnných, které mají vliv na volební chování a rozhodování voličů a výsledků voleb do PSP ČR. Časová řada výzkumu byla stanovena na rozmezí let 1996 – 2006. Základní jednotkou, na níž výzkum probíhá, je okres a jedním ze základních cílů bakalářské práce je nalézt odpověď na otázku, zda jsou vůbec kraje stejnorodé, popřípadě nevykazují-li zcela odlišné hodnoty zvolených proměnných. Příkladem může být vybraná proměnná x , jenž za volební obvod vykazuje určitou hodnotu, přičemž volební obvod má y okresů a tato proměnná je zastoupena v každém okrese pokaždé jinou hodnotou, popř. jiným procentuálním zastoupením. Čím větší jsou rozdíly v hodnotách proměnných mezi okresy, tím je volební obvod heterogennější a naopak.

Komparace volebních obvodů z hlediska výsledků voleb je častějším námětem výzkumných prací, ale na úroveň okresů tyto analýzy již nepronikají. Při pohledu na statistické databáze mohou jednotlivé okresy jednoho volebního obvodu vykazovat

značné rozdílné sociálně – demografické ukazatele, což se pochopitelně odráží i ve volebních výsledcích. Pro přidělování mandátů je ovšem rozhodující výsledek na krajské úrovni, okresní úroveň a komparace okresů jednoho volebního obvodu je z tohoto důvodu opomíjena.

Bakalářská práce je rozčleněna na několik částí. Po úvodním vymezení problematiky, definicích statistických metod a postupů následuje hlavní část bakalářské práce – samotná analýza sekundárních dat a jejich interpretace – po níž následuje zjištění ve formě odpovědí otázky, formulované v cíli práce. Výpočty jsou zahrnuty v samostatné příloze.

1. Vymezení problematiky

1.1. Volby v České republice

Legislativní rámec, na jehož základě se konají volby v České republice, tvoří zejména zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky. Subsidiární pro tuto úpravu je ústavní zákon č. 1/1993 Sb. a nálezy Ústavního soudu ČR.

Volby do Poslanecké sněmovny se konají podle zásady poměrného zastoupení ve volebních krajích na území České republiky. Volebními kraji jsou vyšší územní samosprávné celky, vymezené zvláštním právním předpisem [§ 27 zákona č. 247/1995 Sb.].

1.2. Volební obvody a jejich velikost jako důležitá proměnná

Velikost volebního obvodu je podle Taageperry a Shugarta považována za „rozhodující faktor“¹. V odborné literatuře se velikost volebních obvodů označuje jako M (magnitude)² a vyjadřuje, kolik mandátů se ve volebním obvodě přiděluje.

Politologové Nohlen a Taageperry s Shugartem volební obvody rozdělily podle počtu přidělovaných mandátů na tři skupiny: malé (2-5 mandátů), středně velké (6-10 mandátů) a velké (10 a více mandátů) v případě Nohlena a nízká hodnota M (2-4 mandáty), střední hodnota M (5-9 mandátů) a vysoká hodnota M (10 a více) v případě Taageperry s Shugartem.

1.3. Volební obvody v letech 1996 - 2000

Volební obvod je definován jako vymezený a ohraničený územní útvar, určený k přidělení jednoho nebo více mandátů ve volbách do legislativního orgánu. Každý volební obvod má své voliče, zaregistrované do voličských seznamů. Podle volebního

---

¹ **LEBEDA**, Tomáš. *Hlavní proměnné poměrných volebních systémů*, Sociologický časopis 37, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2001, s. 425 - 448.

² tamtéž

zákona č. 247/1995 Sb., platného pro volby 1996 a 1998³, tvořily volební obvody území krajů⁴ a území hlavní města Prahy [§ 27 zákona č. 247/1995 Sb. v tehdejší znění].⁵

Pro přepočítání hlasů na mandáty byla zvolena metoda Hagenbach - Bischoff. Mandáty při přepočtu nejsou přiděleny v prvním skrutiniu a k úplnému rozdělení všech mandátů je třeba minimálně dvou skrutinií. Po prvním skrutiniu také zůstávají vyšší zbytky hlasů pro strany, kterým již nemohl být přidělen mandát. Všechny takto zbylé hlasy se převádějí do druhého skrutinia. Podíl mandátů pro volební kraj z 200 mandátů v Poslanecké sněmovně se stanovil poměrně na základě celkového počtu hlasů pro všechny strany, odevzdaných v jednotlivých volebních krajích.

Velikost volebních obvodů je popsána v následující tabulce:

Volební obvod	Počet voličů v seznamech
Jihočeský	541 060
Západočeský	674 039
Středočeský	867 085
Severočeský	890 137
Východočeský	946 473
Praha	1 016 683
Severomoravský	1 482 297
Jihomoravský	1 572 996

Velikost volebních obvodů se tehdy pohybovala od 541 060 voličů v nejmenším Jihočeském kraji po 1 572 996 voličů v Jihomoravském kraji.

1.4 Volební reforma

S myšlenkou volební reformy přišly politické strany po volbách v roce 1998, kdy vítězná sociální demokracie nebyla schopna sestavit vládu, která by se opírala o

---

³ Stejně rozdělení na volební kraje fungovalo i při volbách do České národní rady v letech 1990 a 1992.

⁴ Jednalo se o kraje, vytvořené správní reformou v roce 1960

⁵ Volební kraje byly Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Západočeský kraj, Severočeský kraj, Východočeský kraj, Jihomoravský kraj a Severomoravský kraj.

většinu křesel v Poslanecké sněmovně. Uzavřela proto s ODS tzv. Opoziční smlouvu⁶, v níž se mimo jiné ODS a ČSSD zavázaly posílit význam výsledků soutěže politických stran. Oba předsedové signatářských stran měli s obtížností sestavení stabilních vlád své zkušenosti: vláda Václava Klause v letech 1996 – 1997 měla v Poslanecké sněmovně pouze 99 poslanců z 200, zatímco Miloš Zeman nebyl po volbách v roce 1998 schopen vládu sestavit vůbec.

Z Opoziční smlouvy vzešel návrh na změnu volebního zákona.⁷ Volební systém měl být vytvořen tak, aby byly posíleny jeho většinové účinky. Navrhovanou změnu schválil Parlament 23. června 2000 v zákoně č. 204/2000 Sb.

Novela volebního zákona přinesla několik podstatných změn. Především změnila počet volebních obvodů z původních 8 na 35⁸, přepočítání voličských hlasů na mandáty z Hagenbach – Bischoffovy metody na modifikovaný d'Hondt⁹, dále postup stran, hnutí a koalic do skrutinia¹⁰. Zcela nový byl paragraf 48. Ve čtvrtém odstavci stanovil nejmenší počet mandátů ve volebním kraji – 4. Právě počet čtyř mandátů měl ještě zajistit realizaci poměrného zastoupení, při nižším počtu mandátů by již poměrný volební systém choval jako většinový.

---

⁶ **Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice**, v níž se signatáři ČSSD a ODS dohodly na následujících bodech:

- respektovat právo vítězné strany sestavit vládu a formalizovaly postup pro realizaci tohoto respektu (opuštěním poslaneckých lavic při hlasování o důvěře)
- respektovat právo poražené strany být vládě opozicí
- respektovat právo opoziční strany obsadit místa předsedů obou komor Parlamentu ČR
- respektovat právo opoziční strany na obsazení míst vedoucích kontrolních orgánů, ve smlouvě jmenovaných
- nevyvolat v průběhu volebního období PS hlasování o nedůvěře vládě ani takové hlasování nepodpořit
- **předložit takový návrh Ústavy a souvisejících zákonů, které by posílily význam výsledků soutěže politických stran**
- konzultovat způsob řešení zahraničně-politických a vnitropolitických otázek před jejich projednáváním v Parlamentu ČR, s přednostním zřetelem na stabilitu, prosperitu a postavení České republiky ve světě
- neúčastnit se jednání a dohod s třetími stranami, vedoucími k oslabení pozic dle opoziční smlouvy

⁷ Zákon č. 247/1995 Sb.

⁸ Zákon č. 204/2000, § 27, odkazující na přílohu č. 1 k tomuto zákonu.

⁹ Modifikovaný d'Hondtův dělitel byl stanoven na druhou odmocninu ze dvou (čili hodnotu 1,414213562373 pozn. aut.) a nazvaný podle svého tvůrce nejprve volební dělitel Koudelka, později tzv. vyrovnávací d'Hondt.

¹⁰ Zákon č. 204/2000, § s názvem postup politických stran, politických hnutí a koalic do skrutinia, kde je stanovena uzavírací klauzule pro vstup do PSP ČR na 5 % pro samostatně kandidující politickou stranu nebo hnutí, 10 % pro koalice, složené ze dvou politických stran nebo hnutí, 15 % pro koalice, složené ze tří politických stran nebo hnutí a 20 % pro koalice, složení nejméně ze čtyř politických stran nebo hnutí.

1.4.1. Nález Ústavního soudu

Volební reforma byla však kritizována tehdejšími prezidentem Václavem Havlem. Napadl volební zákon u Ústavního soudu, který nálezem číslo *Pl.ÚS 42/2000* ze dne 24.01.2001 zrušil klíčové pasáže zákona č. 204/2000 Sb.¹¹

Ústavní soud dospěl k závěru, že novela volebního zákona v ustanoveních § 27 věty první, § 50 odst. 1, 2, 3, týkajících se počtu volebních krajů a volebního dělitele, stejně jako ustanovení § 48 odst. 4, zavádějící nejnižší počet mandátů ve volebním kraji na 4 - je v rozporu s principem rovnosti volebního práva, zakotveným v čl. 18 odst. 1 Ústavy ČR. Tento článek Ústavní soud vykládá tak, že pokud jde o poměrné zastoupení, do volebního procesu, týkajícího se voleb do Poslanecké sněmovny spíše než prvky poměrného zastoupení prvky, představující ve svém souhrnu již jakýsi hybrid, s takovým hybridem však Ústava ČR nepočítá, neboť rozlišuje pouze poměrné zastoupení a většinový systém.¹² V odůvodnění rozsudku Ústavní soud uvedl:

„Jestliže se v systému poměrného zastoupení stává irelevantní vůle voličů v rozsahu pohybujícím se v jednotlivých krajích od 10,49 % do 18,87 %, tedy v průměru v rozsahu 14,69 %, potom podle názoru Ústavního soudu tato skutečnost již evidentně vypovídá o zpochybnění vůle samotného suveréna.“

---

¹¹ Nález Ústavního soudu byl ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv publikován pod číslem 64/2001 Sb., odbornou veřejností nazývaný jako *Velký volební nález*.

¹² Nález Ústavního soudu České republiky, vydáný pod číslem *Pl.ÚS 42/2000* ze dne 24.01.2001, zařazený do *Sbírky zákonů a nařízení pod č. 64/2001 Sb.*, č. N 16/21 SbNU 113, dostupný na WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37966>

„Určujícím momentem v systému poměrného zastoupení je totiž velikost volebních obvodů, takže jako na jedné straně, čím větší je obvod, tím více se volební výsledek přibližuje principu proporcionality, na straně druhé, čím menší je volební obvod, tím výrazněji se uvedený výsledek tomuto principu již vzdaluje. Navíc je rovněž zcela evidentní, že čl. 18 Ústavy ČR má na mysli právě globální efekt modelů poměrného zastoupení, totiž volbu Poslanecké sněmovny podle zásad poměrného zastoupení jako celku. Pokud by zákonodárce měl na mysli odlišný efekt, musel by čl. 18 Ústavy ČR formulovat nikoli globálně ("volby do Poslanecké sněmovny se konají podle zásad poměrného zastoupení"), ale musel by tento záměr výslovně stanovit.“

K § 50 Ústavní soud judikoval, že oddělená aplikace d'Hondtovy metody nejvyššího počtu při rozdělování povinného podílu křesel může vést v jednotlivých volebních obvodech k znevýhodněním malých stran po celé zemi a k výsledku, jenž není slučitelný se základním právem volební rovnosti.¹³

V souvislosti s ustanovení § 31 odst. 4 Ústavní soud uvedl, je v rozporu s Ústavou ČR a Listinou, neboť je povinností státu, aby stranám, které byly zákonným způsobem zaregistrovány, umožnil účast na volbách do Parlamentu a zajistil plnou realizaci čl. 5 Ústavy ČR a čl. 22 Listiny.¹⁴

Zákon č. 204/2000 Sb. tedy nebyl zrušen celý, ale protože paragrafy, označené Ústavní soudem jako v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, tvořily

---

¹³ Nález Ústavního soudu České republiky, výdaný pod číslem Pl.ÚS 42/2000 ze dne 24.01.2001, *zařazený do Sbírky zákonů a nařízení pod č. 64/2001 Sb.*, č. N 16/21 SbNU 113, dostupný na WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37966>

¹⁴ Nález Ústavního soudu České republiky, výdaný pod číslem Pl.ÚS 42/2000 ze dne 24.01.2001, *zařazený do Sbírky zákonů a nařízení pod č. 64/2001 Sb.*, č. N 16/21 SbNU 113, dostupný na WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37966>

podstatnou část zákona, podmiňujícím jeho správný výklad a účel, musel být volební zákon novelizován.

1.5. Volební obvody v letech 2000 - 2006

Po neúspěchu volební reformy nastala kompromisní varianta řešení volebního systému, která vyústila v zákon č. 37/2002 Sb.¹⁵ Volební obvody jsou v něm definovány jako vyšší územní samosprávné celky¹⁶, vymezené zvláštním právním předpisem [§ 26 zákona č. 37/2002, věta druhá]. Zákon vytvořil 14 volebních obvodů, ve kterých se rozdělovaly mandáty ve volbách v letech 2002 a 2006. V tabulce je uveden seznam volebních obvodů podle počtu oprávněných voličů. Protože již byl účinný zákon o vyšších územně - samosprávných celcích (dále jen „VÚSC“), zákonodárce v novém volebním zákoně na tyto VÚSC pouze odkázal.

Volební obvody Praha a Středočeský kraj zůstaly v podobě, v jaké byly před volební reformou. Jihočeský kraj se zmenšil o okres Pelhřimov, Plzeňský kraj se vytvořil z bývalého Západočeského kraje, od kterého se oddělily okresy nově vzniklého kraje Karlovarského. Z Ústeckého kraje byly vypuštěny okresy Česká Lípa, Liberec a Jablonec n. Nisou, aby daly vzniknout novému Libereckému kraji, když se jako čtvrtý okres přidaly Semily z dřívějšího Východočeského kraje. Východočeský kraj se rozpadl na Královéhradecký a Pardubický, přičemž se dále zmenšil o okres Havlíčkův Brod. Jako jediný „vnitrozemský“ kraj byla vytvořena Vysočina, původně nazvaná Jihlavský kraj, a to seskupením okresů Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár n. Sázavou. Velkých změn doznal Jihomoravský kraj, rozpadnuvší se na původně Brněnský kraj (jakýsi „menší Jihomoravský“), Olomoucký, Zlínský a zmiňovanou Vysočinu. Olomoucký kraj byl vytvořen z bývalých okresů Jihomoravského a někdejšího Severomoravského kraje. Novým se stal i kraj Zlínský, konstituovaný ze stejných krajů, jako Olomoucký. Moravskoslezský kraj doznal podstatného zmenšení rozlohy, počtu okresů i obyvatelstva v porovnání před účinností zákona o VÚSC.

---

¹⁵ Zákon č. 37/2002 Sb. byl schválen 17. ledna 2002 a v účinnost vstoupil dnem vyhlášení, což u tak důležitých zákonů není obvyklé, ale z kontextu situace to lze pochopit.

¹⁶ Ústavní zákon č. 129//2000 Sb., o vytvoření vyšších územně - samosprávných celcích.

Tabulka volebních obvodů

Volební obvod	Počet voličů v seznamech
Karlovarský	244 051
Vysočina	276 960
Liberecký	347 095
Pardubický	408 177
Královéhradecký	445 372
Plzeňský	453 899
Zlínský	480 215
Jihočeský	518 573
Olomoucký	519 383
Ústecký	658 371
Jihomoravský	936 694
Středočeský	943 840
Praha	963 199
Moravskoslezský	1 004 818

1.6 *Stav současného výzkumu a literatury*

Sociologické výzkumy a studie se tématu homogenity volebních obvodů věnují jen částečně. Komplexní studie, která by se zabývala přímo homogenitou krajů jako volebních obvodů, nebyla nalezena.

Cíli bakalářské práce je nejbližší publikace *Slovensko a jeho regióny* [Krivý, Feglová, Balko 1996], která se zabývá sociokulturními souvislostmi volebního chování na Slovensku. V analýze agregátních dat postupuje na úroveň okresů. V jistém smyslu je škoda, že Slovensko tvoří jeden volební obvod, jinak by šel výzkum v této publikaci pravděpodobně i cestou zkoumání diferenciací uvnitř jednotlivých volebních obvodů. Druhou důležitou publikací je rovněž práce autorů ze Sociologického ústavu SAV s názvem *Podoby regionálních odlišností na Slovensku* [Ira 2005]. Zabývá se porovnáním vybraných okresů Slovenska na základě proměnných z různých sfér (Hospodářská struktura, sociální situace, krajino – ekologické vlivy, infrastruktura a další).

Dalšími zdroji bakalářské práce ze sociologického výzkumu jsou publikace a studie Sociologického Ústavu AV ČR, zejména T. Kosteckého. Ve svých studiích

z oblasti sociologie regionů, použitelných pro bakalářskou práci, vycházel především z empirických dat, získaných z výběrových šetření, což v bakalářské práci není možné. V článku *Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů* našel co možná nejvíce odlišná území, ovšem vnitřně homogenní. Výsledkem této práce bylo vymezení čtyř modelových regionů, v nichž byla provedena reprezentativní výběrová šetření na respondentech. Kromě toho bylo paralelně provedeno výběrové šetření na vzorku reprezentujícím populaci celé České republiky. Jiná práce tohoto autora s názvem *Rozdíly v chování regionálních populací a jejich příčiny* měla za cíl popsat regionální rozdíly v politickém, ekonomickém a sociálním chování obyvatel ČR, analyzovat vzájemné souvislosti a provést typologii regionů. Zdrojem dat byla agregátní data za určitou územní jednotku – okres, získaná empirickým zjišťováním na dostatečném vzorku respondentů. Posledním výzkumem, který má blízko v bakalářské práci, je studie nazvaná *Politická kultura lokálních společenství. Příklad tří měst*. Cílem výzkumu bylo popsat lokální politickou kulturu, místní mocenskou strukturu, roli a participaci politických subjektů v místní politice tří vybraných měst [Vajdová, Kostelecký 1997] a to na základě dotazníkového šetření mezi vybranými respondenty. Studie se inspirovala výzkumem R. Putnama [1993], věnující se obecně hodnotovým a politickým postojům a orientacím v regionech Itálie.

2. Metody výzkumu volebních obvodů

Základním cílem bakalářské práce je nalézt odpovědi na otázku, zda vůbec, popř. do jaké míry jsou volební obvody v České republice homogenní. Při výzkumu vycházím z úrovně okresů, jejichž počet se ve volebních obvodech pohybuje od 3 (Karlovarský kraj) po 12 (Středočeský kraj). Přestože ve volbách v 90. letech byly volební obvody jiné, je homogenita zjišťována na současnou úpravu volebních obvodů.

2.1. Metoda výpočtu homogenity pomocí aritmetického průměru

Aritmetický průměr se definuje jako součet všech údajů, vydělených jejich počtem. Patří k nejběžnějším statistickým nástrojům, i když skrývá řadu nedostatků.

Vzorec výpočtu aritmetického průměru je následující:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} (x_1 + x_2 + \dots + x_n) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Pro výzkum homogenity volebních obvodů nebyl aritmetický průměr vybrán právě pro své nedostatky. Jeho použitím by velmi pravděpodobně došlo k umocňování homogenity volebních odvodů s malým počtem okresů a zkreslené výsledky by byly také tam, kde mají okresy nesouměrný počet obyvatel (tedy četnosti proměnných). Automaticky by tedy vyšly homogennější volební obvody s co nejmenším počtem okresů. Metoda výpočtu homogenity s pomocí aritmetického průměru byla s vědomím těchto vad výpočtu odmítnuta.

2.2. Metoda kombinace aritmetického a váženého průměru s výpočtem směrodatných odchylek

Druhou metodou, kterou se vydala počáteční fáze hledání vhodné metody, byl výpočet váženého průměru a z něho vypočtených odchylek

Jestliže máme soubor n hodnot a k nim jejich váhy w , bude vzorec pro výpočet váženého průměru následující:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i x_i}{\sum_{i=1}^n w_i}$$

Výpočet váženého průměru byl proveden na jednom volebním obvodu.

Zvolená metoda byla kombinací aritmetického průměru s váženým. V první fázi byla vypočtena váha každého okresu na výsledku volebního obvodu. Vzhledem k tomu, že každý okres volebního obvodu má jiný počet obyvatel, nebylo možné uspokojivě nastavit vážený průměr každé vybrané proměnné. Hodnoty proměnné napříč okresy byly od sebe příliš vzdálené a odrážely svou četnost v počtu obyvatel.

Další postup uvažoval situaci, kdy se z počtu obyvatel vytvoří koeficient, který reprezentuje podíl obyvatel okresu na volebním obvodu. Tento koeficient ale nebylo

možné použít pro každou proměnnou, z důvodů uvedených v předchozím odstavci. Výpočet homogenity se tedy tímto směrem nevydal.

2.3. *Metoda bivariačních korelací*

Ve statistické analýze se zpravidla nezabýváme jen jednou proměnnou, většinou jde o srovnání několika proměnných, o změny proměnné v čase nebo vztahy mezi proměnnými - korelace je vyjádřením takového vztahu. Cílem korelační analýzy je popis statistických vlastností vztahu dvou nebo více proměnných.

Korelační analýza používá dva základní koeficienty:

1. Pearsonův korelační koeficient

$$\rho_{X,Y} = \frac{\text{cov}(X, Y)}{\sigma_X \sigma_Y} = \frac{E((X - \mu_X)(Y - \mu_Y))}{\sigma_X \sigma_Y},$$

Tento koeficient spočívá na vztahu dvou náhodných proměnných X a Y . Korelační koeficient nabývá hodnot v intervalu -1 až 1 , přičemž -1 značí absolutní nesouvislost proměnných a 1 naopak absolutní souvislost.

Mezi nevýhody korelačního koeficientu patří jeho silné ovlivnění extrémními hodnotami v jednotlivé proměnné, jejich vyloučením však dojde ke zkreslení výsledku. Výzkum homogenity v bakalářské práci se ale musel potýkat s jiným problémem – velikostí volebních obvodů a počtem okresů (rozumějme případů) v České republice. Při bivariační korelaci byly k dispozici velmi malé soubory od 3 do 12 případů. Částečným navýšením počtu případů v soboru by bylo dosaženo roztažením časového úseku – ve volbách do PSP PČR od roku 1996 do roku 2006.

2. Spearmanův korelační koeficient pořadí

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum_i (p_i - q_i)^2}{n(n^2 - 1)}$$

Odlišnost tohoto koeficientu je založena na pořadí jednotlivých měření obou proměnných, čímž se eliminují extrémní hodnoty souboru. Tímto koeficientem měříme sílu vztahu X a Y v případě, že nemůžeme předpokládat linearitu očekávaného vztahu nebo běžné rozdělení proměnných X a Y . Posledním koeficientem, kterým se měří souvislost proměnných, je Kendallův korelační koeficient.

Publikace, která se nejvíce podobá výzkumnému záměru bakalářské práce *Slovensko a jeho regióny* [Krivý, Feglová, Balko, 1996], uvádí jako jednu z metod výpočet závislosti dvou proměnných – bivariační korelaci.

Výzkum homogenity volebních krajů je založen na souvislostech volebních výsledků a sociálně – demografických proměnných. Z tohoto důvodu by se korelační analýza mohla opírat o souvislosti každé proměnné a výsledek každé politické strany, která ve volbách získala mandáty.

Z důvodů nízkého počtu případů, resp. okresů ve volebních obvodech bylo od použití metody bivariačních korelací upuštěno. Metoda také nepočítala s váhou jednotlivých okresů ve volebním obvodu.

2.4. Metoda výpočtu středních hodnot (mediánu) a odchylek

Střední hodnota souboru (medián) vyjadřuje takovou hodnotu, která dělí řadu čísel na dvě stejné poloviny, a to podle velikosti seřazených výsledků. Pro výpočet homogenity byla tato metoda zvolena mj. proto, že medián není tolik ovlivněn extrémními hodnotami jako aritmetický průměr, tudíž i měřené odchylky od vypočteného mediánu souboru nevykazují velké odlišnosti. Abychom mohli co nejvíce eliminovat vliv počtu okresů na homogenitu volebního obvodu, je tedy vhodnější použít medián pro výpočet střední hodnoty, než aritmetický průměr.

Vzorec pro výpočet střední hodnoty (mediánu):

$$\int_{-\infty}^m f(x)dx = 0,5$$

Nelze ovšem při výpočtu použít pouze medián, který by udával jen to, kolem jaké hodnoty se data shlukují, resp. které hodnoty jsou nejčastější. Data se stejnou hodnotou mohou totiž mít různou rozptýlenost. Proto je nutné pro výpočet stejnorodosti a různorodosti zjistit míru rozptýlenosti dat, k čemuž byla vybrána směrodatná odchylka, reprezentována následujícím vzorcem:

$$\sigma = \sqrt{D(X)} = \sqrt{\text{var}(X)}$$

Metoda zjištění homogenity pomocí středních hodnot a mediánu se nakonec konečnou metodou nestala, a to proto, že dostatečně nereflektuje rozdíly mezi jednotlivými okresy volebního obvodu. Chybí zde totiž vyjádření, že díky různému počtu obyvatel mají ve volebním obvodu okresy různou váhu. Z tohoto důvodu se výpočet homogenity přehodnotil a vybral se vhodnější nástroj.

2.5. *Metoda výpočtu rozptylu proměnných podle váhy počtu obyvatel*

Rozhodnou metodou, kterou se výzkum nakonec ubíral, byl výpočet rozptylu proměnných podle váhy počtu obyvatel. Proměnné byly exportovány z programu Excel do vhodnějšího SPSS¹⁷, kde bylo možné nastavit vážení proměnných.

Postup aplikace metody probíhal tak, že vybraná proměnná je zvážena pomocí váhy obyvatel každého okresu ve volebním obvodě. Vážení proměnné je z důvodů různého počtu obyvatel v okresech volebního obvodu. Následně bude vypočten rozptyl souboru, který má konečně určit, jak je tento volební obvod pro danou proměnnou stejnorodý nebo různorodý. Výsledkem bude hodnota rozptylu pro proměnné a volební obvod. Rozptyl můžeme považovat za homogenitu, protože vypovídá o rozdílech v proměnné napříč volebním obvodem. Každá proměnná bude mít svůj podíl na homogenitě.

---

¹⁷ Celý název programu je *Statistical Package for the Social Sciences*.

3. Cíle bakalářské práce a hypotéza

Cílem bakalářské práce je pokusit se nalézt odpovědi na následující otázky:

1. *Jsou vůbec kraje jako volební obvody homogenní a do jaké míry?*

Každý kraj jako volební obvod se skládá z okresů (Praha z městských částí, ve výzkumu však není zahrnuta). Počet okresů se pohybuje od 3 v Karlovarském kraji po 12 v kraji Středočeském. Vycházím z předpokladu, že každý okres má jiný počet obyvatel a bude se tedy podílet na sociálně - demografických jevech různou intenzitou. Předpokládejme, že různý počet okresů (čili případů) s různým počtem obyvatel způsobuje nesourodost kraje. Není ovšem známo, do jaké míry.

2. *Které kraje se vyznačují největší homogenitou a které nejmenší?*

Jestliže vyjdeme z domněnky, že všechny kraje nejsou stejně stejnorodé už jen z důvodů jiného počtu okresů a obyvatel, musíme si položit otázku, které kraje budou těmito nestejnorodými a které stejnorodé naopak budou. Bude vůbec možné homogenitu kraje stanovit celkově, na základě použitých proměnných, reprezentujících určité jevy nebo se budou určité kraje vyznačovat homogenitou pouze pro část proměnných?

3. *Jaké proměnné jsou rozhodující pro stupeň homogenity?*

Na základě odborné literatury jsem vybral proměnné, které zastupují určité společenské jevy, přičemž proměnné podle literatury vysvětlují volební chování. Společenské jevy jsou rozděleny do čtyř skupin: Míra urbanizace, Demografie obyvatel, Trh práce, nezaměstnanost a příjmy obyvatel a konečně Vzdělání. Druhou kategorií proměnných jsou volební výsledky politických stran ve volbách do PSP ČR v letech 1996, 1998, 2002 a 2006. Zohledněny jsou pouze strany, které získaly mandáty.

4. *Mění se vnitřní homogenita krajů v čase a jak?*

Časový úsek 1996 – 2006 by měl napomoci objasnit, jestli se homogenita krajů mění v čase nebo zůstává přibližně konstantní. Proměnné musejí být zvoleny identicky pro každý volební rok, aby bylo možné vycházet se stejného základu. Jestliže se homogenita krajů skutečně mění, tak jakým způsobem. Narůstá heterogenita nebo se kraje naopak unifikují? U kterých krajů vykazuje heterogenita růstové tendence a kde dochází ke zvyšování homogenity?

3.1. *Hypotéza*

Základní hypotézou bakalářské práce je dokázat nebo vyvrátit, že volební obvody v České republice vykazují různé stupně homogenity. Protože se zjišťování homogenity provádí na úrovni okresu, vycházím ze základní premisy – čím má volební obvod více okresů, tím by měl být heterogennější, což je dáno již samotným počtem případů, resp. okresů. Výpočty v bakalářské práci tuto hypotézu potvrdí nebo naopak vyvrátí.

4. **Postup analýzy homogenity**

4.1. *Metodika výběru relevantních společenských jevů a jejich proměnných*

Proměnné byly vybrány tak, aby nejen co nejlépe vysvětlovaly volební chování, ale také aby pomohly „odhalit“ možnou homogenitu volebních obvodů, popř. vysvětlit její míru, proměnu a vývoj v čase.

Volební výsledky politických stran mají zpravidla silnější vazbu na několik proměnných. V bakalářské práci jsou nazvány sociálně - demografické proměnné [Krivý, Feglová, Balko 1996]. Proměnné, vysvětlující volební chování, byly vybrány z databáze krajů a okresů (KROK), zpracované Český statistický úřadem.

Mnoho dostupných sociologických prací se zabývá vztahem sociální třídy a volebního chování [Řeháková 1998, Vlachová 2007, Matějů 1997]. Ze statistické

databáze není možné zjistit přímo sociální třídu, nýbrž jiné ukazatele, které se ve výzkumu staly významnými proměnnými pro zjišťování homogenity volebních obvodů.

Společenské jevy, vysvětlované pomocí proměnných, jsou rozděleny do čtyř skupin:

1. Míra urbanizace

- a. Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel

2. Demografie obyvatel

- a. Podíl rozvodů na uzavřených manželstvích
- b. Podíl příjemců starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel
- c. Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let na celkovém počtu obyvatel

3. Trh práce, nezaměstnanost a příjmy obyvatel

- a. Podíl podnikatelů jako fyzických osob na celkovém počtu obyvatel
- b. Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců
- c. Míra registrované nezaměstnanosti + Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo
- d. Výše průměrný starobního důchodu bez souběhu jiných důchodů

4. Vzdělanost

- a. Podíl obyvatel s VŠ vzděláním na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let
- b. Podíl obyvatel s ÚSV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let
- c. Podíl obyvatel s vyučením na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let
- d. Podíl obyvatel s ZV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

4.2. *Vybrané proměnné a odůvodnění jejich výběru*

Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel

Typ osídlení a míra urbanizace okresu může patřit mezi významné faktory, ovlivňující volební chování a rozhodování [Řeháková 1998, 18 – 19, Kostelecký 2004, 472]. Obecně se dá tvrdit, že náklonnost k pravicovým politickým stranám výrazně roste s velikostí místa bydliště¹⁸. V mnoha průzkumech, jak vypadá, žije a rozhoduje volič různých politických stran se téměř vždy uvádí velikost místa bydliště. Jedna z užívaných stupnic rozdělení velikosti obce je venkov – malé město – velké město – Praha¹⁹

Protože ve volebních obvodech najdeme i okresy, které mají za svým počátečním názvem přídavek –“město”, dá se očekávat zajímavý výsledek homogenity takových krajů.

Podíl rozvodů na uzavřených manželstvích

Proměnná rozvody by se měla alespoň částečně pokusit nahradit absencí proměnné religiozity, a to z důvodů její nedostupnosti ve statistické databázi KROK. Rozvodovost by mohla napovědět, jak se okresy a volební obvody staví k tradicionalismu, resp. konzervatismu.²⁰

Rozvodovost, potažmo vztah k tradicím ve společnosti a rodině, má jako proměnná volebního chování významný vliv, i když možná menší, než je většina

---

¹⁸ ŘEHÁKOVÁ, Blanka, Volební chování různých skupin voličů v předčasných parlamentních volbách v roce 1998, Pracovní texty výzkumného projektu “Sociální trendy” 2/1998, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1998. s. 18

¹⁹ KOSTELECKÝ, Tomáš, Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů, Sociologický časopis 40, 2004 Praha : Sociologický ústav AV ČR, s. 469 – 487.

²⁰ KOSTELECKÝ, Tomáš, Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů, Sociologický časopis 40, 2004 Praha : Sociologický ústav AV ČR, s. 469 – 487.

vybraných proměnných. Religiozita sama o sobě neindikuje, k jaké víře se obyvatelé hlásí, ale rozvodovost alespoň dává napovědět, zda se obyvatelé k nějakému vyznání vůbec hlásí. Rozvodovost také méně vypovídá o pravolevé orientaci obyvatel, než religiozita.

Podíl podnikatelů jako fyzických osob na počtu obyvatel

Příslušnost k určité sociální třídě patří k nejčastěji sledovaným proměnným volebního chování. Je všeobecně známo, že jiné preference mají obyvatelé v dělnických profesích, než tzv. bílé límečky. Poněvadž v proměnné jsou zahrnuti pouze podnikatelé jako fyzické osoby, vypovídá tato proměnná také o určitém stupni individuální iniciativy obyvatel okresů, resp. volebního obvodů.

Podle některých sociologů stojí nejvíce napravo samostatně výdělečně činní [Řeháková 1998], kteří jsou reprezentováni právě zvolenou sociálně - demografickou proměnou. Podle povolební studie Blanky Řehákové, *Volební chování různých skupin voličů v předčasných parlamentních volbách v roce 1998* se ukazuje, že samostatnost podnikání je silnějším činitelem než typ vzdělání.

Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců

Proměnná má opět souvislost se sociální skupinou a postavením obyvatel. I když vypovídá pouze o příjmech zaměstnanců v okrese a nikoliv všech ekonomicky aktivních obyvatelích, což má za následek zúžení zkoumané sociální skupiny. Na řadě je podobně jako u religiozity dostupnost dat v databázi KROK.

Z dosavadních výzkumů volebního chování vyplývá, že průměrná měsíční mzda silně koreluje s dosaženým vzděláním obyvatel a jejich socioekonomickým postavením.

Míra registrované nezaměstnanosti

V průběhu sledovaného časového období 1996 – 2006 nabývala proměnná stále větší důležitosti. Souvisí to se vzrůstem míry registrované nezaměstnanosti v 2. polovině 90. let, kdy stále ještě doznívala ekonomická transformace. Ztráta práce a také dlouhodobá nezaměstnanost způsobuje často frustraci obyvatel a jejich příklon k jednoduchým a radikálním řešením problémů ve společnosti. Proměnnou můžeme zařadit mezi významné ukazatele v sociálních třídách obyvatel.

Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo

Další proměnná, která nebývá uváděna jako vysvětlující volebního chování, svědčí o ekonomické prosperitě okresů a volebních obvodů. Byla vybrána z důvodu oddělení volebních obvodů, které jsou postiženy nízkou schopností vytváření pracovních míst a obecně nižší podnikatelskou aktivitou ve všech nebo většině okresů a volebních obvodů, které mají jen některé okresy, postižené malým počtem volných pracovních míst.

Podíl příjemců starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel

Starobní důchodci, přesněji řečeno penzisté, pobírající starobní penzi, bývají většinou řazeni do sociálních tříd podle posledního zaměstnání [Řeháková 1998, s. 16]. Jejich počet ve společnosti neustále stoupá, stávají se pořád silnější skupinou, která si chce pochopitelně ošetřit především své vlastní zájmy.

Výsledky levicových stran celkem silně korelují s touto skupinou obyvatel, což je způsobeno jednak jejich zařazením do nízkopříjmové skupiny a také jejich průměrně nižším dosaženým vzděláním. Na druhou stranu se velmi odlišuje volební chování důchodců s vysokoškolským vzděláním a vzděláním základním, resp. s výučním listem.

Výše průměrného starobního důchodu bez souběhu jiných důchodů

Uvedená sociálně - demografická proměnná nebývá příliš často zařazena mezi proměnné, vysvětlující volební chování. Přesto jsem si ji dovolil zařadit do výzkumu, protože odráží diferenciaci ve vyplácených penzích v sociální skupině, která žila často většinu svého produktivního života v budování egalitářské společnosti a propagandě paternalistického státu a etatismu.

Jelikož mzdová diferenciaci byla za minulého režimu uměle potlačována, nedá se předpokládat, že se mezi starobními důchodci stihla za 20 let demokracie vytvořit silná korelace mezi vysokoškolským vzděláním a výší mezd, resp. odvodů do systému sociálního pojištění, jako je tomu v západních demokraciích. Na vině je také podle některých názorů diskriminující výpočet starobní penze, při němž jsou lidé s vyššími mzdami, tedy více s vysokoškolským vzděláním, znevýhodněni.

Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let na celkovém počtu obyvatel

Proměnná má podpořit zastoupení osob v předproduktivním věku, které nejsou zahrnuty ve skupině proměnných, udávající nejvyšší dosažené vzdělání. Osoby, zastoupené v proměnné, se také nepodílí na voličském rozhodování a chování okresů a volebních obvodů.

Podíl obyvatel s VŠ vzděláním na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Vzdělání patří mezi faktory, štepící společnost a silně korelující s podporou a volebními výsledky politických stran. Mezi proměnné byly vybrány čtyři typy vzdělání, a sice vysokoškolské, úplné středoškolské s maturitou, vyučení a základní. Podle teorií a výzkumu právě VŠ má na volební chování největší vliv [Krivý 1996]. Vzdělání obyvatel se zjišťovalo pomocí Sčítání lidí, domů a bytů, které se konalo v letech 1991 a 2001. Počet osob v proměnných, udávajících vzdělání, je tedy mezi lety 1996 a 1998, resp. 2002 – 2006 konstantní.

Podíl obyvatel s ÚSV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Obyvatelé starší 15 – ti let s úplným středoškolským vzděláním se co do voličského rozhodování příliš neliší od vysokoškolsky vzdělaných osob [Vlachová 2006, s. 138]. Jejich počet je ale v porovnání s předchozí skupinou několikanásobně vyšší.

Podíl obyvatel s vyučením na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Proměnná se ve výzkumech, analyzujících volební chování, objevuje společně s osobami se středním vzděláním bez maturity, v bakalářské práci jsem ale vybral jen vyučené. V součtu s osobami se základním vzděláním tvoří více než polovinu obyvatel v České republice, stejně jako v drtivé většině okresů a volebních obvodů.

Podíl obyvatel s ZV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 – ti let

V České republice a také ve většině okresů, resp. volebních obvodů se jedná o početně nejsilněji zastoupenou skupinu, v níž jsou zahrnuty osoby, které pouze splnily povinnou školní docházku. Většinou jde o příslušníky nižších sociálních vrstev, s kladnými korelacemi výsledků levicových nebo i extremistických stran.

Volební výsledky jako proměnné

Volební výsledky byly vybrány pouze za ty strany, které získaly v daných volbách do PSP ČR alespoň jeden mandát. Ve všech sledovaných volebních letech jsou zahrnuty pouze tři politické strany: ODS, ČSSD, KSČM a všechny další strany, které ve volbách nezískaly žádné mandáty (nazvané ostatní). Třikrát je reprezentována KDÚ – ČSL, a po jednom volebním roce ODA, SRPČ – RSČ, US, Koalice a SZ. Těmto menším stranám je v hodnocení homogenity dána menší relevance.

4.3. Metodologický postup

Metoda jako taková je popsána výše, nicméně samotný metodologický postup bude popsán v tomto odstavci.

Data vybraných proměnných vycházejí ze statistické databáze KROK Českého statistického úřadu z let 1996, 1998, 2002 a 2006. Tyto roky byly vybrány z důvodu voleb do PSP ČR, které se v nich uskutečnily. Protože tato data jsou v absolutních hodnotách, bylo je nutné vyjádřit jako procentuální podíl v poměru k počtu obyvatel. Některá data zůstávají z důvodů vhodnější interpretace v absolutní hodnotě – výše průměrná mzda v okrese celkem, míra registrované nezaměstnanosti a výše průměrného starobního důchodu bez souběhu jiných důchodů.

Každý okres ve volebním obvodu má jiný počet obyvatel. Počet obyvatel určuje váhu okresu ve volebním obvodu. Aby byly proměnné vyjádřeny co nejpřesněji a nejspravedlivěji, zvažila se každá proměnná pomocí váhy, kterou má každý okres v rámci volebního obvodu.

Zjištění homogenity je dosaženo výpočtem rozptylu každé proměnné a také okresních volebních výsledků politických stran, které ve všech okresech volebního obvodu kandidovaly a získaly celostátně alespoň jeden mandát.

4.4. Technický postup

Výpočty, nutné pro zjištění cíle bakalářské práce, probíhaly ve dvou fázích.

1. Fáze

V první fázi se nejprve vyfiltrovaly proměnné ze statistické databáze KROK. Protože proměnné jsou uvedeny v absolutních hodnotách, musely se nejprve vyjádřit jako procentuální podíl k počtu obyvatel v každém okrese. Jakmile se zastoupení v procentech vyjádřilo, přistoupilo se pomocí transpozice k vytvoření tabulky v programu Excel.

2. Fáze

Jelikož statistický program SPSS se jevil jako nejvhodnější, v rámci správné metodiky výpočtu dat se přistoupilo k exportu z programu Excel. Po přenesení dat do SPSS se odvíjel samotný výpočet podle následujícího vzorce (použité proměnné na příkladu Středočeského kraje v roce 1996):

```
WEIGHT
```

```
BY obyv_vazeny .
```

```
FILTER OFF.
```

```
use 4 thru 15 .
```

```
EXECUTE .
```

```
DESCRIPTIVES
```

```
VARIABLES=obyv_mesto rozvody poc_podnik mzda nezam volna_mista duchodci
```

```
vyse_duchod obyv_0_14 obyv_VS obyv_USV obyv_vyuc obyv_ZV ODS CSSD KSCM ODA
```

```
SRPC_RSC KDU_CSL ostat
```

```
/STATISTICS=STDDEV VARIANCE MIN MAX .
```

Jak bylo již uvedeno, počty proměnných podle volebních výsledků politických stran se měnily v závislosti na získání mandátů. V roce 1996 se jednalo o 6 stran + ostatní strany, které nezískaly žádný mandát (dále jen „ostatní“), 1998 5 stran + ostatní, 2002 4 strany + ostatní a v roce 2006 opět 5 stran + ostatní.

Celkové zjištění homogenity pomocí programu SPSS je následující (příklad volebního obvodu Středočeský kraj v roce 1996):

	Output Created	18-MAY-2010 22:19:42
	Comments	
Input	Data	F:\Bakalářská práce\SPSS\SPPS_tabulky\Rok 1996 variace.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	Počet obyvatel vážený
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	12
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	All non-missing data are used.
	Syntax	DESCRIPTIVES VARIABLES=obyv_mesto rozvody poc_podnik mzda nezam volna_mista duchodci vyse_duchod obyv_0_14 obyv_VS obyv_USV obyv_vyuc obyv_ZV ODS CSSD KSCM ODA SRPC_RSC KDU_CSL ostat /STATISTICS=STDDEV VARIANCE MIN MAX .
Resources	Elapsed Time	0:00:00,30
	Processor Time	0:00:00,13

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Std. Deviation	Variance
Počet obyvatel ve městech	12	36,497	69,442	10,782029	116,252
Rozvody	12	44,812	85,685	10,641681	113,245
Počet registrovaných jednotek-podnikat.-fyzické os.	12	9,970	14,260	1,268982	1,610
Prům.měs.mzda zam. v okrese celkem	12	8507	11277	848,984	720773,738
Míra registrované nezaměstnanosti	12	,540	5,050	1,604199	2,573
Počet volných pracovních míst na jednoho uchazeče	12	,330	2,947	,962679	,927
Počet příjemců důchodů starobních	12	11,971	14,435	,636098	,405
Průměrný důchod starobní bez souběhu jiných důchodů	12	4493	4755	97,655	9536,583
Obyvatelé věku 0 - 14 let	12	18,102	21,500	1,041253	1,084
Obyvatelé věku 15 a více s VŠ	12	4,330	6,947	,819444	,671
Obyvatelé věku 15 a více s ÚSV	12	20,387	23,006	,734516	,540
Obyvatelé věku 15 a více vyuč.	12	30,588	34,120	,860201	,740
Obyvatelé věku 15 a více s ZV	12	31,557	37,909	1,616574	2,613
ODS	12	24,87	40,20	4,75369	22,598
ČSSD	12	20,63	31,29	2,93230	8,598
KSČM	12	8,80	14,23	1,87584	3,519
ODA	12	4,89	7,48	,87535	,766
SRPČ-RSČ	12	5,05	11,66	1,79631	3,227
KDÚ-ČSL	12	3,29	9,97	2,04494	4,182
Ostatní neparlamentní strany	12	11,51	16,11	1,15538	1,335
Valid N (listwise)	12				

Pomocí programu SPSS se pro každý volební obvod zjišťovala minimální hodnota (Minimum) a maximální (Maximum) hodnota proměnné, směrodatná odchylka (Std. Deviation) a rozptyl (Variance).

5. Interpretace zjištěných dat

Metod interpretace existuje celá řada. Vzhledem ke společenským jevům a jejich reprezentací proměnnými, je interpretace rozdělena do dvou částí:

1. Sociálně – demografické proměnné
2. Proměnné v podobě volebních výsledků

Metoda interpretace se opírá o zjištění rozptylu každé proměnné ve volebním obvodě a vytvoření pořadí volebních obvodů, kde jsou tyto obvody seřazeny vzestupně – od obvodu s nejmenším rozptylem k obvodu s největším.

5.1. Interpretace relevantních společenských jevů a proměnných, reprezentujících tyto jevy

Základem pro zjišťování homogenity volebních obvodů jsou zvolené proměnné – celkem 13 sociálně – demografických proměnných a 5 až 7 proměnných jako volebních výsledků.

Protože jedním z cílů výzkumu je zachytit případnou změnu volebních obvodů v čase, jsou vybrány úsek, složený z let 1996, 1998, 2002 a 2006. Metodika výběru proměnných je rozebrána v předchozí části bakalářské práce.

5.1.1. Míra urbanizace

Jev, vypovídající o urbanizaci a posturálním stupni společnosti, zastupuje reprezentativní proměnná, udávající podíl obyvatel, žijících ve městě.

Proměnná podíl počtu obyvatel ve městech

Proměnná vyjadřuje podíl obyvatel ve městech na celkovém počtu obyvatel každého okresů volebního obvodu. Podle odborné literatury a studií platí, že velikost

sídel má vliv na volební chování [Řeháková 1998]. Se zmenšujícími se sídly klesají volební zisky pravice a naopak rostou levici [Řeháková 1998].

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	7,56	1.	Karlovarský	6,26
2.	Vysočina	41,34	2.	Vysočina	39,8
3.	Olomoucký	47,79	3.	Olomoucký	53,43
4.	Královéhradecký	85,25	4.	Královéhradecký	71,04
5.	Jihočeský	89,91	5.	Jihočeský	76,45
6.	Pardubický	98,4	6.	Pardubický	91,39
7.	Liberecký	98,82	7.	Liberecký	101,43
8.	Středočeský	116,25	8.	Středočeský	111,3
9.	Ústecký	141,61	9.	Ústecký	130,97
10.	Zlínský	227,831	10.	Zlínský	137,73
11.	Moravskoslezský	386,72	11.	Moravskoslezský	364,474
12.	Plzeňský	654,73	12.	Plzeňský	602,67
13.	Jihomoravský	826,28	13.	Jihomoravský	821,96

Rok 2002

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	9,77	1.	Karlovarský	7,74
2.	Olomoucký	41,15	2.	Olomoucký	37,25
3.	Vysočina	50,93	3.	Vysočina	38,92
4.	Královéhradecký	58,25	4.	Královéhradecký	52,45
5.	Jihočeský	71,35	5.	Jihočeský	55,1
6.	Pardubický	83,81	6.	Středočeský	87,5
7.	Středočeský	102,01	7.	Pardubický	88,73
8.	Liberecký	102,02	8.	Liberecký	107,7
9.	Zlínský	117,7	9.	Zlínský	114,13
10.	Ústecký	140,11	10.	Ústecký	143,42
11.	Moravskoslezský	375,101	11.	Moravskoslezský	390,466
12.	Plzeňský	613,1	12.	Plzeňský	594,37
13.	Jihomoravský	790,73	13.	Jihomoravský	800,96

Tabulka vypovídá, jaký je rozptyl mezi podílem městského obyvatelstva, resp. mírou urbanizace v jednotlivých volebních obvodech. Základní jednotkou je okres. Z tabulky se ovšem nedá zjistit, jaký je podíl městského obyvatelstva v okresech v absolutní hodnotě. Největší míra urbanizace je (kromě okresů, tvořených městem ze 100 % - Brno – město, Ostrava – město a Plzeň – město) v okrese Most (cca 90 %) a nejméně obyvatel žije ve městech v okrese Brno – venkov (kolem 35 % obyvatel). Mezi

kraji je největší urbanizace v Karlovarském kraji, a to více než 80 %, nejmenší naopak v na Vysočině (45 – 70 %).

Z uvedených tabulek vyplývá, že nejkompaktnějším volebním obvodem z hlediska proměnné „*Podíl obyvatel ve městech*“ je kraj Karlovarský. Jedním z možných vysvětlení je malý počet okresů Karlovarského kraje (pouze 3), dalšími kraji v pořadí jsou Olomoucký kraj a Vysočina. Volební obvody, v nichž se nachází okresy s „doplňkem“ – „město“, narušují vcelku stabilní hodnoty rozptylů. Jedná se o tři okresy hlavních měst krajů, které zde skončily na posledních třech místech: Plzeň – město, Brno – město a Ostrava – město.

Sociálně – demografické, ale i proměnné ve volebních výsledcích stran, se v těchto po Praze největších městech země ukazují jako velmi odlišné od ostatních okresů volebních obvodů, což přirozeně zvyšuje jejich heterogenitu. Tohoto jevu si ostatně všimá i analýza dalších proměnných.

Co se týče vývoje proměnné v čase, můžeme zde vysledovat velkou stabilitu a neměnnost pořadí mezi kraji. Za celé sledované období se celkový rozptyl volebních obvodů snižuje, začínají být uvnitř stále homogennější.

5.1.2. Demografie obyvatel

Demografický vývoj a hodnoty, které vyznává obyvatelstvo, reprezentující proměnná podíl rozvodů na uzavřených manželstvích, byly sloučeny do jednoho jevu, nazvaného souhrnně „Demografie obyvatel“.

Demografie České republiky se od počátku 90. let 20. století významně proměňuje. Od 2. poloviny 90. let postupně klesá počet obyvatel v předproduktivní věku a roste počet seniorů. Tento jev mají v analýze homogenity volebních obvodů pomoci odhalit proměnné, vyjadřující podíl starobních důchodců a dětí do 14 - ti let věku.

Proměnná podíl rozvodů na uzavřených manželstvích

Štěpení ve společnosti na bázi konzervatismus a tradicionalismus versus liberalismus zastupuje proměnná, indikující podíl rozvodů na uzavřených sňatcích. Proměnná „Podíl rozvodů na uzavřených manželstvích“ vyjadřuje, jaký byl v daném roce (1996, 1998, 2002 a 2006) podíl rozvodů na uzavřených manželstvích. Protože z dostupných dat máme k dispozici pouze počet rozvodů a sňatků, hodnota vyšší než 100% je vysvětlitelná tím, že v daném roce se více manželství rozvedlo, než bylo uzavřeno sňatků. Nejde tedy přímo určit, kolik uzavřených manželství se skutečně rozvedlo. Tabulka vypovídá, jaký je rozptyl mezi jednotlivými okresy volebního obvodu v podílu rozvodů na uzavřených sňatcích.

Rok 1996

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	11,16	1.	Jihočeský	26,55
2.	Jihočeský	27,67	2.	Vysočina	31,98
3.	Zlínský	58,17	3.	Královéhradecký	35,91
4.	Vysočina	69,64	4.	Zlínský	39,07
5.	Královéhradecký	75,14	5.	Olomoucký	54,86
6.	Liberecký	91,58	6.	Plzeňský	56,35
7.	Pardubický	106,81	7.	Moravskoslezský	102,87
8.	Středočeský	113,24	8.	Karlovarský	108
9.	Karlovarský	140,19	9.	Liberecký	146,74
10.	Moravskoslezský	154,25	10.	Jihomoravský	150,46
11.	Jihomoravský	175,22	11.	Pardubický	174,61
12.	Plzeňský	203,69	12.	Ústecký	209,9
13.	Ústecký	334,83	13.	Středočeský	318,31

Rok 1998

Rok 2002

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Středočeský	17,82	1.	Pardubický	8,16
2.	Královéhradecký	30,2	2.	Olomoucký	9,75
3.	Zlínský	33,39	3.	Karlovarský	10,43
4.	Ústecký	35,58	4.	Vysočina	14,82
5.	Jihomoravský	43,65	5.	Plzeňský	16,45
6.	Karlovarský	47,07	6.	Středočeský	20,50
7.	Pardubický	48,59	7.	Jihomoravský	21,32
8.	Jihočeský	54,98	8.	Jihočeský	22,48
9.	Plzeňský	63,26	9.	Královéhradecký	35,95
10.	Liberecký	68,39	10.	Moravskoslezský	36,79
11.	Vysočina	71,33	11.	Zlínský	56,73
12.	Olomoucký	111,01	12.	Liberecký	67,92
13.	Moravskoslezský	194,28	13.	Ústecký	76,97

Rok 2006

Hodnoty, uvedené v tabulkách, vyjadřují rozptyl podílu rozvodů na sňatcích ve volebním obvodě v daném roce. Nejvyšší podíl rozvodů na uzavřených sňatcích můžeme nalézt v Ústeckém kraji (absolutně nejvyšší v okrese Most – 114 % v roce 1996), nejmenší rozvodovost vykazují okresy Zlínského kraje (dlouhodobě Uherské Hradiště: rozpětí 35 – 57 % v průběhu let 1996 – 2006).

Při analýze hodnot rozptylu není jednoznačné, který kraj se chová z hlediska této proměnné homogenně. Znamky homogenity bychom mohli nalézt patrně ve Zlínském kraji (mimo rok 2006), dále na Vysočině a možná i v Královéhradeckém kraji. Jako nestejnorodé se ukazují Ústecký a možná i Moravskoslezský kraj. Pořadí krajů napříč obdobím let 1996 – 2006 je velice proměnlivé, stejně jako samotná hodnota rozptylu, jenž v souhrnu stále klesá. Podle této proměnné se kraje co do absolutní hodnoty rozptylu unifikují.

Proměnná podíl příjemců starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel

Z nabízených variant transferů od státu v databázi KROK má jednoznačně největší vypovídací hodnotu transfer penzijní, podle kterého je zde nazvána proměnná „*Podíl příjemců starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel*“.

Proměnná vyjadřuje, do jaké míry se liší okresy volebních obvodů co do podílu osob, pobírajících starobní důchod.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Moravskoslezský	0,279	1.	Olomoucký	0,173
2.	Královéhradecký	0,291	2.	Moravskoslezský	0,26
3.	Olomoucký	0,34	3.	Středočeský	0,307
4.	Středočeský	0,405	4.	Ústecký	0,318
5.	Pardubický	0,438	5.	Královéhradecký	0,324
6.	Ústecký	0,448	6.	Vysočina	0,385
7.	Vysočina	0,475	7.	Pardubický	0,484
8.	Jihomoravský	0,598	8.	Jihomoravský	0,682
9.	Zlínský	0,803	9.	Zlínský	0,723
10.	Jihočeský	1,124	10.	Karlovarský	0,914
11.	Karlovarský	1,44	11.	Jihočeský	1,09
12.	Plzeňský	1,454	12.	Plzeňský	1,562
13.	Liberecký	3,149	13.	Liberecký	3,06

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	0,132	1.	Vysočina	0,153
2.	Ústecký	0,294	2.	Olomoucký	0,166
3.	Středočeský	0,31	3.	Ústecký	0,278
4.	Moravskoslezský	0,369	4.	Moravskoslezský	0,295
5.	Královéhradecký	0,431	5.	Zlínský	0,335
6.	Zlínský	0,436	6.	Pardubický	0,478
7.	Vysočina	0,448	7.	Středočeský	0,582
8.	Pardubický	0,545	8.	Karlovarský	0,618
9.	Karlovarský	0,614	9.	Královéhradecký	0,652
10.	Jihočeský	0,937	10.	Jihočeský	0,922
11.	Jihomoravský	1,014	11.	Jihomoravský	1,765
12.	Plzeňský	2,426	12.	Liberecký	2,303
13.	Liberecký	2,9	13.	Plzeňský	2,855

Podíl starobních důchodců na celkovém počtu obyvatel má na kraje značný dopad, neboť signalizuje podíl postproduktivních obyvatel a má souvislost se zdroji pracovních sil. Z tabulky přímo nezjistíme skutečný podíl osob, pobírajících starobní penzi, na populaci kraji. Podle dostupné statistiky patří mezi okresy s nejvyšším zastoupením postproduktivních obyvatel Praha, okresy Praha – západ a Praha – východ a nejnižší podíl představují v okrese Česká Lípa.

Podle této proměnné vykazují největší homogenitu kraje Olomoucký, Moravskoslezský a s velkým odstupem i Středočeský. Určení homogenity nejnižší je z důvodů malé změny pořadí na „chvostu“ tabulky jednodušší, vykazují ji kraje Liberecký, Plzeňský a Jihočeský.

Dále je z tabulek rozptylů zřejmé, že pořadí krajů se napříč sledovaným obdobím mění, ale jen na čelných pozicích. Co se naopak mění jen velmi málo, jsou samotné celkové hodnoty rozptylu. Vysvětlením bude patrně nízká míra migrace starobních důchodců mezi okresy ve volebním obvodu a zřejmě také nízká míra migrace uvnitř krajů obecně, která by byla spojená se změnami trvalého pobytu (dříve tzv. domovskou obcí). Najdou se však i výjimky, např. v Jihomoravském kraji se hodnota rozptylu změnila v období let 1996 – 2006 více než trojnásobně.

Proměnná podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let na celkovém počtu obyvatel

Podíl osob v předproduktivním věku signalizuje v demografii krajů vyšší porodnost [Populační vývoj České republiky 2001 - 2006, 2007]. Snižuje také celkový průměrný věk obyvatel.

Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let na celkovém počtu obyvatel není přímo v databázi KROK a je vypočten zvlášť - pomocí celkového počtu obyvatel a počtu obyvatel, starších 15 - ti let.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Zlínský	0,364	1.	Zlínský	0,413
2.	Královéhradecký	0,674	2.	Královéhradecký	0,884
3.	Středočeský	1,084	3.	Ústecký	1,416
4.	Ústecký	1,576	4.	Středočeský	1,462
5.	Olomoucký	1,588	5.	Vysočina	1,872
6.	Vysočina	1,933	6.	Olomoucký	2,045
7.	Jihomoravský	2,324	7.	Pardubický	3,018
8.	Pardubický	2,416	8.	Jihomoravský	3,121
9.	Moravskoslezský	2,842	9.	Moravskoslezský	3,452
10.	Karlovarský	4,475	10.	Karlovarský	4,794
11.	Plzeňský	4,523	11.	Plzeňský	5,735
12.	Jihočeský	4,855	12.	Jihočeský	6,074
13.	Liberecký	6,423	13.	Liberecký	7,573

Rok 2002

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Zlínský	0,351	1.	Zlínský	0,246
2.	Královéhradecký	1,538	2.	Ústecký	0,279
3.	Olomoucký	2,199	3.	Moravskoslezský	0,283
4.	Ústecký	2,292	4.	Jihočeský	0,363
5.	Vysočina	3,115	5.	Královéhradecký	0,472
6.	Karlovarský	3,439	6.	Olomoucký	0,502
7.	Pardubický	3,876	7.	Vysočina	0,817
8.	Moravskoslezský	5,93	8.	Středočeský	0,952
9.	Jihočeský	8,041	9.	Liberecký	1,024
10.	Jihomoravský	10,096	10.	Jihomoravský	1,167
11.	Liberecký	10,256	11.	Plzeňský	1,383
12.	Středočeský	11,051	12.	Pardubický	1,522
13.	Plzeňský	11,517	13.	Karlovarský	1,987

Proměnná vypovídá o rozdílech mezi okresy volebního obvodu, přičemž kraje, které mají nejvyšší podíl obyvatel v nejmladší věkové skupině, nemusejí být přirozeně homogenní z hlediska této proměnné. Se znalostí četnosti proměnné „Podíl příjemců

starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel“ není překvapením, že okres Česká Lípa má zastoupení nejmladších obyvatel na úrovni kolem 25 %, což je jednoznačně nejvíce mezi okresy České republiky. Celkově starší populaci mají okresy Středočeského kraje, což se projevuje i v kategorii obyvatel ve věku 0 – 14 let.

Nejmenší rozptyl uvnitř volebního obvodu byl zaznamenán jednoznačně ve Zlínském kraji, dále Královéhradeckém a Ústeckém. Podle údajů z tabulky se ukazuje jako nejheterogennější Liberecký kraj, i když v letech 2002 a 2006 došlo k posunu směrem k homogennějším hodnotám. Na druhém místě z hlediska heterogenity je klasifikován Plzeňský kraj, další pořadí je velmi obtížné určit.

Proměnná „*Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let na celkovém počtu obyvatel*“ ukázala nebyvalý posun v hodnotách rozptylu v porovnání let 1996 – 2002 a 2006. Trend narůstajícího rozptylu se v roce 2006 velmi výrazně otočil a hodnoty rozptylu jsou malé, stejně jako rozdíl hodnot mezi kraji. Pořadí volebních obvodů v letech 1996 – 2002 je poměrně konstantní, zatímco v roce 2006 došlo k velkému přeskupení.

5.1.3. Trh práce, nezaměstnanost a příjmy obyvatel

Ekonomická aktivita obyvatelstva a s ní související zařazení do společenských tříd je [Řeháková 1998, s. 16] je důležitým faktorem ve společnosti a hraje také významnou roli ve volebním chování. Členění obyvatel podle sektorů hospodářství koreluje s výsledky politických stran, popřípadě se stranickou identifikací.

Příjmová diferenciací obyvatel a domácností zaznamenala v letech 1996 – 2006 nárůst. Měla ji za následek doznívající transformace a „dohánění“ vyspělých západních ekonomik. Má úzkou vazbu na třídní strukturu obyvatel, proto je zařazena jako vysvětlující proměnná.

Nezaměstnanost zaznamenala v letech 1996 – 2002 poměrně strmý nárůst, jenž měl souvislost s hospodářskými změnami a poklesem HDP. Protože do roku 1998 se její míra držela relativně nízko, nebyla politicky příliš častým tématem.

Stav současného výzkumu bych si dovolil rozdělit pro každou oblast zvlášť. Trh práce a z něho vycházející proměnné každoročně analyzuje Český statistický úřad.

Pro analýzu příjmů a jejich diferenciaci byly vybrány proměnné s názvy „*Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců a Výše průměrného starobního důchodu bez souběhu jiných důchodů*“ Zdroje a výzkum nejdále pokročil v SÚ AV, což dokládají především analýzy *Mzdová a příjmová diferenciacie v České republice v transformačním období* (Večerník 2001) a další. Významné pro výzkum jsou také publikace Českého statistického úřadu (například *Trh práce v České republice 1993 - 2003, Český statistický úřad 2004*). Zpracování analýz nezaměstnanosti se věnuje například publikace *Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice* (ČSÚ 2008).

Proměnná podíl podnikatelů jako fyzických osob na celkovém počtu obyvatel

Proměnná vyjadřuje počet podnikatelů jako fyzických osob, přičemž přesnější vyjádření této proměnné by bylo „*osoby podnikající jako fyzické osoby*“, protože podle Obchodního zákoníku a Živnostenského zákona není každá fyzická osoba podnikatelem, ale podniká každá fyzická osoba, která je držitelem živnostenského oprávnění, přičemž podnikatelem je pouze podnikající fyzická osoba, která je zapsána v Obchodním rejstříku.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	0,466	1.	Vysočina	0,197
2.	Vysočina	0,577	2.	Královéhradecký	0,521
3.	Královéhradecký	0,603	3.	Ústecký	1,818
4.	Moravskoslezský	0,809	4.	Pardubický	1,855
5.	Ústecký	0,932	5.	Moravskoslezský	1,856
6.	Liberecký	1,039	6.	Olomoucký	2,057
7.	Pardubický	1,173	7.	Jihočeský	2,693
8.	Jihočeský	1,4	8.	Středočeský	2,702
9.	Karlovarský	1,498	9.	Plzeňský	3,009
10.	Středočeský	1,61	10.	Zlínský	3,514
11.	Plzeňský	2,157	11.	Liberecký	3,631
12.	Zlínský	4,202	12.	Jihomoravský	6,438
13.	Jihomoravský	5,253	13.	Karlovarský	11,819

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,375	1.	Vysočina	0,412
2.	Královéhradecký	1,078	2.	Královéhradecký	0,752
3.	Ústecký	1,834	3.	Jihočeský	1,64
4.	Pardubický	2,371	4.	Ústecký	2,476
5.	Zlínský	2,431	5.	Pardubický	2,494
6.	Jihočeský	2,523	6.	Olomoucký	2,582
7.	Moravskoslezský	2,711	7.	Moravskoslezský	2,798
8.	Olomoucký	2,935	8.	Zlínský	3,436
9.	Středočeský	3,55	9.	Středočeský	3,655
10.	Plzeňský	4,845	10.	Plzeňský	4,065
11.	Liberecký	6,148	11.	Liberecký	5,705
12.	Jihomoravský	8,334	12.	Jihomoravský	8,529
13.	Karlovarský	10,98	13.	Karlovarský	9,614

V proměnné nejsou tedy zahrnuti všichni podnikatelé, nýbrž pouze fyzické osoby podnikající. Největší zastoupení podnikajících fyzických osob na celkovém počtu obyvatel bychom po hlavním městě Praze našli v okresech, které mají na svém teritoriu krajská města (Brno, Plzeň, Liberec, atd.). Nejmenší podnikatelskou aktivitu vyvíjejí obyvatelé obecně v Ústeckém kraji a na Vysočině.

Nejhomogennějším volebním obvodem z hlediska této proměnné vychází Vysočina, následovaná Královéhradeckým a Ústeckým krajem. Na opačném pólu tabulky se vyskytují kraje Karlovarský, Jihomoravský a Liberecký. I když nejsou v těchto krajích jejich hlavní města samostatnými okresy, v charakteru ekonomické aktivity se značně liší od zbytku kraje.

V pořadí volebních obvodů jsou vidět jednoznačné posuny mezi roky 1996 a 1998 a stále narůstající rozdíl v hodnotě rozptylu mezi kraji. Naplňuje se zde trend krajské a okresní diferenciaci, na okresy relativně úspěšnější a méně úspěšné.

Proměnná výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců

V této proměnné jsou z důvodů horší dostupnosti dat na okresní úrovni zahrnuty pouze mzdy zaměstnanců a nikoliv osob, které pracují jako OSVČ, popřípadě pracujících, kteří nejsou v zaměstnaneckém poměru. Rozptyl je vyjádřen jako rozdíl mezi průměrnými mzdami zaměstnanců v každém okrese volebního obvodu.

Rok 1996**Rok 1998**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	70 931	1.	Vysočina	144 302
2.	Olomoucký	105 814	2.	Královéhradecký	156 237
3.	Liberecký	195 010	3.	Olomoucký	205 317
4.	Karlovarský	245 632	4.	Karlovarský	266 165
5.	Královéhradecký	249 852	5.	Liberecký	356 101
6.	Zlínský	314 151	6.	Pardubický	554 724
7.	Ústecký	361 921	7.	Ústecký	568 817
8.	Jihočeský	463 291	8.	Zlínský	734 399
9.	Pardubický	464 904	9.	Jihočeský	1 012 915
10.	Jihomoravský	499 365	10.	Jihomoravský	1 026 717
11.	Středočeský	720 774	11.	Plzeňský	1 171 649
12.	Moravskoslezský	915 464	12.	Moravskoslezský	1 373 222
13.	Plzeňský	1 141 879	13.	Středočeský	1 454 645

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	201 376	1.	Pardubický	767 664
2.	Liberecký	551 443	2.	Karlovarský	1 392 132
3.	Olomoucký	594 416	3.	Olomoucký	1 476 377
4.	Zlínský	596 228	4.	Jihomoravský	1 583 255
5.	Královéhradecký	729 306	5.	Liberecký	1 708 175
6.	Pardubický	767 486	6.	Královéhradecký	1 775 419
7.	Ústecký	1 016 344	7.	Jihočeský	1 891 893
8.	Vysočina	1 174 139	8.	Zlínský	2 015 304
9.	Jihomoravský	1 471 581	9.	Ústecký	2 587 242
10.	Jihočeský	1 557 897	10.	Vysočina	3 643 478
11.	Středočeský	2 156 112	11.	Středočeský	5 287 951
12.	Plzeňský	2 239 208	12.	Plzeňský	7 331 657
13.	Moravskoslezský	2 279 824	13.	Moravskoslezský	7 857 287

Údaje z tabulky signalizují celkové rozpětí mezd v daném kraji. Zajímavé by bylo i srovnání mezd mezi okresy, přičemž nejvyšší mzdy se vyplácejí dlouhodobě v Praze a největších městech ČR (Brno, Plzeň, Ostrava). Nejnižší mzdy najdeme v okresech Jeseník, Znojmo nebo Bruntál.

Analýzou průměrných mezd zaměstnanců zjišťujeme, že největší diference mezi okresy je v Moravskoslezském, Středočeském a Plzeňském kraji. U Moravskoslezského a Plzeňského kraje je možné použít vysvětlení, odkazující na samostatné okresy jejich hlavní města, u Středočeského zase na největší počet okresů mezi volebními obvody a blízkost hlavního města (12 okresů).

Naopak nejhomogennějšími volebními obvody jsou kraje Karlovarský, Olomoucký a Liberecký. Všechny kraje mají malý počet okresů (3, resp. 4 okresy), ačkoliv strukturou hospodářství jsou dosti odlišné.

Na proměnné „*Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců*“ je vidět postupné zmenšování nivelizace mezd mezi zaměstnanci, vybudované minulým režimem. U krajů s největší homogenitou proměnné následuje obrovský posun mezi hodnotami rozptylu v čase, přičemž mezi léty 1996 – 2006 se tato hodnota zvýšila např. u Olomouckého, resp. Libereckého kraje cca 14 x, resp. 8 x. U jiných volebních obvodů to přitom bylo výrazně méně (Pardubický kraj méně než 2 x, Jihomoravský cca 3 x).

Proměnná míra registrované nezaměstnanosti + Proměnná počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo

Nezaměstnanost se řadí k zásadním sociálně – demografickým faktorům [Řeháková 1998], proto je zařazena mezi proměnnými tohoto výzkumu. Registrovaná nezaměstnanost zahrnuje pouze fyzické osoby, které jsou v evidenci Úřadů práce. Proměnná tak logicky nevyjadřuje všechny fyzické osoby bez práce. Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo velmi úzce souvisí s mírou nezaměstnanosti, proto byly tyto proměnné spojeny v jeden celek, ovšem tabulky rozptylů jsou zvlášť.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Královéhradecký	0,082	1.	Královéhradecký	0,321
2.	Olomoucký	0,618	2.	Plzeňský	1,301
3.	Karlovarský	0,727	3.	Olomoucký	1,793
4.	Plzeňský	0,98	4.	Karlovarský	2,156
5.	Jihočeský	1,011	5.	Liberecký	2,226
6.	Vysočina	1,453	6.	Jihočeský	2,396
7.	Liberecký	1,84	7.	Pardubický	2,854
8.	Moravskoslezský	2,069	8.	Moravskoslezský	3,288
9.	Jihomoravský	2,234	9.	Ústecký	3,942
10.	Pardubický	2,241	10.	Zlínský	4,298
11.	Středočeský	2,573	11.	Vysočina	5,114
12.	Ústecký	2,782	12.	Jihomoravský	6,252
13.	Zlínský	2,783	13.	Středočeský	8,49

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Liberecký	0,661	1.	Liberecký	0,47
2.	Plzeňský	1,279	2.	Jihočeský	2,013
3.	Královéhradecký	1,787	3.	Plzeňský	2,093
4.	Zlínský	1,905	4.	Královéhradecký	2,421
5.	Olomoucký	3,275	5.	Zlínský	3,375
6.	Jihočeský	3,472	6.	Karlovarský	4,063
7.	Karlovarský	6,293	7.	Pardubický	4,508
8.	Pardubický	7,052	8.	Středočeský	5,314
9.	Jihomoravský	7,571	9.	Olomoucký	6,311
10.	Ústecký	7,794	10.	Vysočina	7,516
11.	Moravskoslezský	8,621	11.	Ústecký	8,627
12.	Středočeský	9,416	12.	Jihomoravský	9,015
13.	Vysočina	11,164	13.	Moravskoslezský	9,158

Proměnná „*Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo*“ byla vypočtena jako poměr volných pracovních míst celkem a celkového počtu nezaměstnaných. Ve statistické databázi KROK není totiž přímo uvedena její hodnota. Největší nezaměstnaností jsou postiženy okresy Ústeckého (Most, Louny, Teplice) a Moravskoslezského kraje (Karviná, Bruntál, Jeseník ze sousedního Olomouckého kraje). Údaje z tabulky také napovídají, že kraje, v nichž se nacházejí tyto okresy, jsou zároveň podle proměnné „Míra registrované nezaměstnanosti“ heterogenní, tudíž podíl nezaměstnaných osob není ve všech okresech podobný. Nejmenší výskyt nezaměstnanosti je zaznamenán v okresech Praha-západ, Praha-východ, Mladá Boleslav a v samotné Praze.

Jak je patrné z tabulek, uvádějících hodnoty rozptylu sledované proměnné, není z pořadí v časové periodě úplně jednoduché zjistit, který volební obvod je v této proměnné nejhomogennější, nicméně stabilně nejvyšší pořadí mezi kraji vykazují Královéhradecký, Liberecký a Plzeňský kraj.

Určit největší rozdíly uvnitř volebního obvodu je ještě obtížnější, než najít rozdíly nejmenší. Nejvíce heterogenními kraji budou tedy nejspíš Jihomoravský, Středočeský a Ústecký kraj.

Vývoj proměnné „*Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo*“ je v dané časové periodě velmi dynamický. Volební obvody mění pořadí, na kterém se umístily, prakticky každý zaznamenaný rok. Celková hodnota proměnné roste, stejně jako rozdíly mezi jednotlivými kraji. Dobře je zde patrný nárůst rozdílů

mezi okresy volebních obvodů v době ekonomického poklesu v 2. polovině 90. let, zejména během pouhých dvou let 1996 a 1998.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Královéhradecký	0,107	1.	Liberecký	2,275
2.	Karlovarský	0,158	2.	Pardubický	2,792
3.	Plzeňský	0,598	3.	Královéhradecký	6,473
4.	Pardubický	0,699	4.	Karlovarský	7,589
5.	Moravskoslezský	0,738	5.	Zlínský	9,641
6.	Jihočeský	0,853	6.	Jihočeský	11,849
7.	Středočeský	0,927	7.	Plzeňský	16,452
8.	Liberecký	1,114	8.	Vysočina	27,438
9.	Vysočina	1,181	9.	Středočeský	28,874
10.	Zlínský	1,68	10.	Moravskoslezský	49,831
11.	Jihomoravský	1,955	11.	Jihomoravský	84,449
12.	Olomoucký	3,137	12.	Ústecký	167,926
13.	Ústecký	88,377	13.	Olomoucký	295,024

Rok 2002

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Liberecký	2,126	1.	Liberecký	0,215
2.	Královéhradecký	6,155	2.	Královéhradecký	2,155
3.	Jihočeský	6,735	3.	Vysočina	2,949
4.	Zlínský	7,386	4.	Jihočeský	3,048
5.	Plzeňský	8,701	5.	Plzeňský	3,575
6.	Pardubický	12,026	6.	Středočeský	3,687
7.	Vysočina	24,085	7.	Karlovarský	5,122
8.	Karlovarský	31,369	8.	Pardubický	5,24
9.	Středočeský	61,344	9.	Zlínský	5,29
10.	Jihomoravský	110,33	10.	Jihomoravský	13,473
11.	Olomoucký	397,018	11.	Olomoucký	14,729
12.	Ústecký	414,269	12.	Ústecký	17,872
13.	Moravskoslezský	1050,275	13.	Moravskoslezský	138,645

V počtech uchazečů na jedno pracovní místo vykazují nejvyšší i nejnižší hodnoty ty stejné okresy a kraje, jako v případě nezaměstnanosti, což jen potvrzuje prolínání těchto proměnných. V roce 2006 bylo v okresech Praha-západ a Praha-východ 1,19, resp. 0,94 uchazeče na jedno volené pracovní místo, v okresech Most a Karviná to bylo 18,71, resp. 34,20.

Interpretací výše uvedených tabulek zjistíme, že nejvíce stejnorodé jsou kraje Královéhradecký, Liberecký a s větším odstupem i Plzeňský. Na opačném pólu bychom našli kraje Ústecký, Olomoucký a Jihomoravský, popř. Moravskoslezský, který v této

proměnné zaznamenala obrovský propad. Z 5. místa mezi kraji v roce 1996 se dostal až na poslední 13. v roce 2002, kde se udržel i v roce 2006.

Proměnná ve spodních patrech tabulky je co se týče pořadí krajů velmi stabilní, méně stabilní jsou ovšem čelní umístění. V letech 1996 a 1998 je patrný obrovský nárůst hodnot rozptylu, což měla zřejmě za následek recese z konce 90. let, jak již bylo zmíněno u předchozí proměnné. Rozdíly mezi okresy zde narostly o stovky procent (u Olomouckého a zejména Moravskoslezského kraje ještě více). S postupným ekonomickým oživením, započatým v letech 2002 – 2003, se hodnoty rozptylu i celkové rozdíly mezi kraji začaly snižovat, (za zmínku stojí opět Olomoucký kraj, kde se hodnota rozptylu změnila více než 28 x, směrem k nižším číslům).

Proměnná výše průměrného starobního důchodu bez souběhu jiných důchodů

Pro zdroje k proměnné platí obdobně to, co u počtu starobních důchodců, mezi nabízenými variantami průměrných důchodů má největší relevanci průměrný důchod starobní, už jenom z důvodu největšího počtu osob, pobírajících tento typ transferu. Rozptyl je vyjádřen jako rozdíl mezi průměrnou výší důchodu starobního v každém okrese volebního obvodu.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	907	1.	Olomoucký	1 393
2.	Liberecký	1 230	2.	Liberecký	1 780
3.	Vysočina	1 811	3.	Vysočina	2 718
4.	Jihočeský	2 058	4.	Zlínský	2 901
5.	Zlínský	2 560	5.	Jihočeský	3 340
6.	Královéhradecký	3 470	6.	Pardubický	4 742
7.	Pardubický	4 208	7.	Královéhradecký	5 751
8.	Plzeňský	6 486	8.	Plzeňský	9 557
9.	Středočeský	9 537	9.	Středočeský	10 636
10.	Karlovarský	15 162	10.	Karlovarský	20 544
11.	Jihomoravský	21 221	11.	Jihomoravský	28 565
12.	Ústecký	34 470	12.	Moravskoslezský	37 731
13.	Moravskoslezský	35 581	13.	Ústecký	39 274

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Liberecký	3 761	1.	Liberecký	5 108
2.	Zlínský	4 463	2.	Zlínský	6 527
3.	Vysočina	4 501	3.	Olomoucký	13 800
4.	Olomoucký	5 750	4.	Vysočina	14 134
5.	Jihočeský	6 870	5.	Pardubický	16 228
6.	Pardubický	8 518	6.	Jihočeský	16 841
7.	Středočeský	11 753	7.	Karlovarský	17 699
8.	Královéhradecký	11 810	8.	Středočeský	18 726
9.	Plzeňský	16 870	9.	Královéhradecký	27 586
10.	Karlovarský	20 740	10.	Plzeňský	36 211
11.	Ústecký	43 609	11.	Ústecký	39 005
12.	Moravskoslezský	46 737	12.	Moravskoslezský	67 412
13.	Jihomoravský	50 530	13.	Jihomoravský	91 075

Rozdíly mezi okresy nejsou příliš velké. Největší penze pobírají starobní důchodci v Praze, Karviné, Ostravě a Mostě. Výrazný je tedy vliv těžby a dobývání nerostných surovin a těžkého průmyslu. Nejmenší důchody jsou vypláceny na Vysočině a v Jihomoravském kraji, které jsou více zaměřeny na zemědělství či lesnictví.

U proměnné nelze očekávat stejný scénář, jako u vývoje rozptylu u mezd. Důchodová diferenciacie je v porovnání se mzdami velmi nízká a nižší je také její nárůst v letech 1996 – 2006.

Nejmenší rozdíly mezi okresy kraje byl zjištěn u Libereckého, Olomouckého a Zlínského kraje společně s Vysočinou. Nejvíce jsou průměrné důchody starobní diferencovány v krajích Moravskoslezském, Ústeckém a Jihomoravském, těsně za nimi je kraj Karlovarský. Za těmito hodnotami stojí vyšší odvody na sociálním pojištění osob, které pracovaly v těchto krajích v hornictví, hutnictví a těžkém průmyslu, což se ale týká jen vybraných okresů krajů, čímž je dána vyšší hodnota rozptylu.

Jak již bylo uvedeno, vývoj rozptylu průměrných důchodů starobních ve sledovaném období úplně neodráží vývoj rozptylu u mezd. Nárůst důchodových nerovností je ovšem zcela zřejmý, ale není rozdělen rovnoměrně do všech krajů. Zatímco rozptyl v Ústeckém kraji je mezi lety 1996 – 2006 vyšší pouze o cca 14 %, v Plzeňském kraji činí nárůst více než 450 %.

5.1.4. Vzdelanost

Stranická identifikace a štěpení jsou dobře patrné na nejvyšším dosaženém vzdělání obyvatel [Lebeda, Vlachová 2006], a to především na škále levice – pravice, popř. kapitalismus – socialismus. Nejvýrazněji korelují vysokoškolské vzdělání – základní vzdělání v. levice – pravice. Do proměnných jsou zahrnuti i obyvatelé s úplným středoškolským vzděláním a vyučení.

Proměnná podíl obyvatel s VŠ vzděláním na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Vzdělání jako velice vhodná a vypovídající proměnná [Řeháková 1998] bylo pro účely bakalářské práce vybráno ve čtyřech stupních: vysokoškolské (VŠ), středoškolské (uváděno jako úplné středoškolské vzdělání – zkratka ÚSV), vyučení a základní (ZV). Z povahy proměnných se může jednat pouze o osoby, starší 15 -ti let.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,13	1.	Vysočina	0,13
2.	Zlínský	0,536	2.	Zlínský	0,536
3.	Středočeský	0,671	3.	Středočeský	0,677
4.	Ústecký	0,683	4.	Ústecký	0,683
5.	Karlovarský	1,219	5.	Karlovarský	1,222
6.	Liberecký	1,282	6.	Liberecký	1,283
7.	Olomoucký	2,371	7.	Olomoucký	2,374
8.	Jihočeský	2,474	8.	Jihočeský	2,478
9.	Pardubický	2,58	9.	Pardubický	2,577
10.	Moravskoslezský	2,662	10.	Moravskoslezský	2,657
11.	Královéhradecký	4,426	11.	Královéhradecký	4,424
12.	Plzeňský	9,108	12.	Plzeňský	9,072
13.	Jihomoravský	27,828	13.	Jihomoravský	27,745

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,13	1.	Vysočina	0,083
2.	Zlínský	0,536	2.	Středočeský	0,212
3.	Ústecký	0,683	3.	Zlínský	0,54
4.	Středočeský	0,708	4.	Ústecký	0,62
5.	Karlovarský	1,207	5.	Karlovarský	1,16
6.	Liberecký	1,284	6.	Liberecký	1,236
7.	Olomoucký	2,378	7.	Olomoucký	1,774
8.	Jihočeský	2,481	8.	Jihočeský	1,873
9.	Pardubický	2,572	9.	Pardubický	2,32
10.	Moravskoslezský	2,657	10.	Moravskoslezský	3,109
11.	Královéhradecký	4,412	11.	Královéhradecký	4,142
12.	Plzeňský	8,98	12.	Plzeňský	9,614
13.	Jihomoravský	27,42	13.	Jihomoravský	28,803

Pro rozmístění obyvatel s VŠ vzděláním mezi okresy by mohl platit jednoduchý vztah. Čím větší počet vysokých škol v okrese (pro Prahu, Brno, Plzeň a Ostravu platí ve městě, ne v okrese), tím větší podíl osob s VŠ vzděláním. V roce 2006 mělo podle údajů ČSÚ trvalé bydliště v Praze 15,36 % vysokoškolsky vzdělaných osob, v Brně 15,03 % a v Plzni 10,26%. Nejmenší zastoupení mají tyto osoby v okresech Plzeň – sever (3,19 %), Sokolov (3,21 %) a Děčín (3,3 %).

Zjištění volebního obvodu, kde je hodnota proměnné „*Podíl obyvatel s VŠ vzděláním na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let*“ nejnižší, je jednodušší než u předchozí proměnné – je to kraj Vysočina, Zlínský a Středočeský. Největší rozdíly vnitř kraje jsou bezesporu v Jihomoravském, Plzeňském a Královéhradeckém kraji. Odpověď na vysokou heterogenitu v prvních dvou jmenovaných krajích bychom hledali stejně jako u proměnné „*Podíl počtu obyvatel ve městech*“ v odlišnosti jejich samostatných hlavních měst jako okresů. U vysoké homogenity se nabízí celkově nízká míra vysokoškolského vzdělání ve Zlínském kraji a na Vysočině, potažmo dlouhá absence vysoké školy v kraji Vysočina.

Co se týče vývoje proměnné v časovém období, je zde patrná velká stabilita co do hodnot samotných rozptylů, ale i z hlediska pořadí volebních obvodů. I rozdíly mezi nejhomogennějšími a nejheterogennějšími kraji zůstávají poměrně konstantní.

Podíl obyvatel s ÚSV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Osoby, zahrnuté pod zkratkou ÚSV, deklarují jako nejvyšší dosažené úplné středoškolské vzdělání. Není přitom zohledněn typ takového vzdělání, zdali jde o všeobecné nebo specializované.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,343	1.	Vysočina	0,343
2.	Středočeský	0,54	2.	Středočeský	0,539
3.	Moravskoslezský	2,023	3.	Moravskoslezský	2,02
4.	Zlínský	2,172	4.	Zlínský	2,173
5.	Ústecký	2,413	5.	Ústecký	2,409
6.	Liberecký	2,8	6.	Liberecký	2,808
7.	Olomoucký	3,653	7.	Olomoucký	3,656
8.	Královéhradecký	6,917	8.	Královéhradecký	6,912
9.	Karlovarský	6,967	9.	Karlovarský	6,975
10.	Pardubický	7,286	10.	Pardubický	7,277
11.	Jihočeský	8,175	11.	Jihočeský	8,189
12.	Plzeňský	24,325	12.	Plzeňský	24,239
13.	Jihomoravský	27,201	13.	Jihomoravský	27,116

Rok 2002

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,344	1.	Vysočina	0,439
2.	Středočeský	0,539	2.	Ústecký	2,055
3.	Moravskoslezský	2,02	3.	Zlínský	2,228
4.	Zlínský	2,173	4.	Olomoucký	2,72
5.	Ústecký	2,408	5.	Středočeský	2,969
6.	Liberecký	2,82	6.	Moravskoslezský	3,442
7.	Olomoucký	3,657	7.	Liberecký	4
8.	Královéhradecký	6,889	8.	Pardubický	6,08
9.	Karlovarský	6,907	9.	Karlovarský	6,17
10.	Pardubický	7,27	10.	Jihočeský	6,649
11.	Jihočeský	8,202	11.	Královéhradecký	6,795
12.	Plzeňský	24,014	12.	Plzeňský	30,772
13.	Jihomoravský	26,8	13.	Jihomoravský	33,603

Při porovnání zastoupení obyvatel s ÚSV a obyvatel s VŠ dojdeme k podobnému závěru. Nejvyšší podíl těchto osob mají po Praze (29,3%) v roce 2006 opět okresy Brno – město (29,24 %), Plzeň – město (29,63 %) a Ostrava – město (23,08 %). Na opačném, pólu ale figurují jiné okresy, než v případě vysokoškolského vzdělání: Praha-západ, Znojmo a Český Krumlov.

Interpretace této proměnné by se mohla překrývat s interpretací proměnné předchozí, neboť v pořadí krajů se velmi podobají. Největší homogenity dosahují opět kraje Vysočina, dále Středočeský a Moravskoslezský. Na druhém konci tabulky se seřadily stejně jako v předchozí proměnné kraje Jihomoravský, Plzeňský a nově i Jihočeský.

Vývoj proměnné ve sledovaném časovém období je opět velmi „umírněný“. Pořadí krajů se mění víceméně kosmeticky a hodnoty samotných rozptylů jednotlivých krajů také nevykazují větších rozdílů napříč časovým obdobím.

Podíl obyvatel s vyučením na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let

Proměnnou bylo možné sloučit s jinou skupinou nejvyššího dosaženého vzdělání, nicméně z důvodů deformace nejbližších skupin (s ÚSV a ZV) a relativně vysokého počtu fyzických osob, disponujících výučním listem, bylo rozhodnuto o vytvoření samostatné proměnné „*Podíl obyvatel s vyučením na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let*“.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,308	1.	Vysočina	0,308
2.	Zlínský	0,643	2.	Zlínský	0,643
3.	Středočeský	0,74	3.	Středočeský	0,738
4.	Pardubický	1,047	4.	Pardubický	1,047
5.	Jihočeský	1,707	5.	Jihočeský	1,71
6.	Ústecký	2,062	6.	Ústecký	2,06
7.	Královéhradecký	3,308	7.	Královéhradecký	3,306
8.	Moravskoslezský	3,313	8.	Moravskoslezský	3,31
9.	Olomoucký	3,66	9.	Olomoucký	3,662
10.	Liberecký	4,022	10.	Liberecký	4,033
11.	Karlovarský	4,132	11.	Karlovarský	4,136
12.	Plzeňský	6,021	12.	Plzeňský	6,01
13.	Jihomoravský	23,532	13.	Jihomoravský	23,482

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,308	1.	Zlínský	0,254
2.	Zlínský	0,644	2.	Vysočina	0,337
3.	Středočeský	0,733	3.	Moravskoslezský	1,309
4.	Pardubický	1,046	4.	Pardubický	1,561
5.	Jihočeský	1,715	5.	Liberecký	1,696
6.	Ústecký	2,064	6.	Ústecký	1,805
7.	Moravskoslezský	3,31	7.	Plzeňský	2,001
8.	Královéhradecký	3,291	8.	Královéhradecký	2,803
9.	Olomoucký	3,671	9.	Jihočeský	3,118
10.	Liberecký	4,052	10.	Olomoucký	4,681
11.	Karlovarský	4,099	11.	Karlovarský	4,98
12.	Plzeňský	5,984	12.	Středočeský	7,627
13.	Jihomoravský	23,278	13.	Jihomoravský	13,27

Dostáváme se k další proměnné, a tou je podíl osob s vyučením. Jako styčný si opět vybereme rok 2006, v němž se vyskytuje největší podíl obyvatel s vyučným listem v okresech Blansko, Jeseník a Karviná (všechny okresy mají zastoupení vyučených kolem 32 %). Nejnižší podíl vyučených registrujeme v Praze (21,9 %) a okresech Praha - západ (22,17 %) a Praha - východ (24,79 %).

Pořadí krajů podle diferenciací počtu osob s vyučením zůstává velmi podobné, jako u předchozích proměnných, zaměřených na nejvyšší dosažené vzdělání. Vedoucí pozice zaujímají kraje Vysočina, Zlínský, Pardubický a s výjimkou roku 2006 také Středočeský. Ve spodních patrech tabulky se umístily Jihomoravský, Plzeňský a Karlovarský kraj.

Pořadí krajů zůstává napříč sledovaným obdobím poměrně neměnné a také poměr mezi hodnotami rozptylu se příliš nemění. Rok 2006 znamená pokles v absolutních hodnotách rozptylu.

Podíl obyvatel se ZV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 – ti let

Definice proměnné „Podíl obyvatel se ZV na celkovém počtu obyvatel, starších 15 - ti let“ je zcela zřejmá - jedná se o osoby, jež dosáhli pouze základního vzdělání.

Rok 1996**Rok 1998**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	1,623	1.	Vysočina	1,623
2.	Liberecký	1,901	2.	Liberecký	1,907
3.	Moravskoslezský	2,567	3.	Moravskoslezský	2,564
4.	Středočeský	2,613	4.	Středočeský	2,624
5.	Ústecký	2,709	5.	Ústecký	2,707
6.	Karlovarský	2,94	6.	Karlovarský	2,946
7.	Zlínský	3,248	7.	Zlínský	3,25
8.	Olomoucký	6,264	8.	Olomoucký	6,275
9.	Královéhradecký	9,074	9.	Královéhradecký	9,068
10.	Jihočeský	10,599	10.	Jihočeský	10,621
11.	Pardubický	12,934	11.	Pardubický	12,917
12.	Plzeňský	38,862	12.	Plzeňský	38,715
13.	Jihomoravský	51,664	13.	Jihomoravský	51,518

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	1,625	1.	Liberecký	0,281
2.	Liberecký	1,918	2.	Vysočina	2,144
3.	Moravskoslezský	2,564	3.	Moravskoslezský	2,745
4.	Středočeský	2,684	4.	Ústecký	2,979
5.	Ústecký	2,71	5.	Zlínský	3,139
6.	Karlovarský	2,911	6.	Karlovarský	3,523
7.	Zlínský	3,252	7.	Olomoucký	6,723
8.	Olomoucký	6,276	8.	Královéhradecký	7,872
9.	Královéhradecký	9,029	9.	Jihočeský	11,984
10.	Jihočeský	10,645	10.	Pardubický	12,62
11.	Pardubický	12,905	11.	Středočeský	17,239
12.	Plzeňský	38,322	12.	Plzeňský	22,919
13.	Jihomoravský	50,973	13.	Jihomoravský	36,629

Podíl obyvatel se základním vzděláním silně koreluje s mírou nezaměstnanosti, nejen na krajské, ale i okresní úrovni. Okresy Louny, Most a Teplice měly v roce 2006 podíl osob se základním vzděláním téměř 40 % a nezaměstnanost zde patří k nevyšším v celé zemi. Jestliže míra nezaměstnanosti opravdu koreluje s podílem osob se ZV, jejich nejnižší podíl by měl být a opravdu je v Praze (21,01%), v okrese Praha - západ (22,43 %) a Plzeň - město (24,78 %).

Ani v poslední proměnné, zaměřené na ukazatele vzdělání, není co do pořadí krajů prakticky žádná změna v porovnání s jinými typy vzdělání. Homogenitou vyniká Vysočina, Liberecký, Moravskoslezský kraj, heterogenitou kraje Jihomoravský, Plzeňský a Pardubický. Je zde také patrný pokles rozdílu mezi hodnotami rozptylu v letech 1996 – 2002 a rokem 2006.

Vysvětlením velice podobného pořadí krajů podle nejvyššího dosaženého vzdělání může být zjišťování této proměnné. Vše totiž nasvědčuje tomu, že proměnná se zjišťuje podle Sčítání, lidu, domů a bytů, jež se odehrálo v roce 1991 a následující až 2001. Posun mezi hodnotami rozptylu je tedy způsoben spíše změnami v počtu obyvatel než proměnou struktury vzdělání.

5.2. *Interpretace volební výsledků stran jako proměnných*

Největší pozornost je v interpretaci volebních výsledků stran jako proměnných věnována stranám, které získaly mandáty ve všech volbách do PSP ČR, které se konaly v letech 1996 až 2006. Jsou to Občanská demokratická strana (ODS), Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) a Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDÚ - ČSL). Ostatním stranám, zejména těch, které uspěly pouze v jedněch volbách, je věnován menší prostor.

Volební výsledek Občanské demokratické strany (ODS)

ODS je zařazena na první místo mezi proměnnými jako volebními výsledky z důvodů vítězství v prvních volbách do PSP ČR, kterými se výzkum zabývá (v roce 1996).

Strana se řadí společně se Sociální demokracií (ČSSD) již od svého založení v roce 1991 k neúspěšnějším v porevoluční historii země. Získala mandáty ve všech volebních obvodech a všech volbách, kterými se výzkum zabývá. Od jejího vzniku až do roku 2002 stála v jejím čele jedna z nejvýraznějších osobností české listopadové republiky – Václav Klaus. Po volbách v roce 1996 vytvořila ODS středopravou koaliční vládu, ovšem v Poslanecké sněmovně měla vláda pouze 99 křesel a byla závislá na toleranci ČSSD. Po aférách s financováním strany, ekonomickými problémy a rozkolem uvnitř strany došlo k pádu této menšinové vlády a v roce 1998 přešla ODS do opozice. Po volbách 1998 nastala situace, v níž nebyla vítězná ČSSD schopna sestavit většinovou vládu, proto si strany vyměnily role opozice a koalice z let 1996 – 1997 a uzavřely tzv. Opoziční smlouvu. Ve volbách v roce 2002 ODS opět prohrála a byla odsouzena znovu

do role opozice, tentokrát již opravdové. Po odchodu Václava Klause z čela stran v roce 2002 převzal kormidlo celkem překvapivě nepříliš známý ostravský senátor Mirek Topolánek.

Občanská demokratická strana se od svého vzniku definovala strana pravicová, založena na konzervativních společenských hodnotách, obohacených řadou liberálních principů, zakotvených v klasickém evropském liberalismu [Vodička, Cabada 2007]. Svou politiku opírá o individuální svobody, podnikavosti a soukromém vlastnictví. Odmítá korporativismus a syndikalismus a do jisté míry i politické prohlubování evropské integrace.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Královéhradecký	2,566	1.	Královéhradecký	4,715
2.	Ústecký	4,202	2.	Jihočeský	4,888
3.	Vysočina	6,887	3.	Ústecký	4,97
4.	Olomoucký	7,656	4.	Vysočina	5,433
5.	Pardubický	11,875	5.	Olomoucký	6,976
6.	Moravskoslezský	13,053	6.	Zlínský	9,318
7.	Liberecký	13,927	7.	Liberecký	9,623
8.	Jihočeský	14,091	8.	Moravskoslezský	12,082
9.	Zlínský	19,432	9.	Karlovarský	13,741
10.	Plzeňský	19,786	10.	Pardubický	16,204
11.	Jihomoravský	20,5	11.	Středočeský	23,31
12.	Středočeský	22,598	12.	Plzeňský	25,83
13.	Karlovarský	26,403	13.	Jihomoravský	27,976

Rok 2002

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Královéhradecký	1,998	1.	Olomoucký	3,046
2.	Olomoucký	2,262	2.	Královéhradecký	4,51
3.	Ústecký	3,943	3.	Ústecký	8,472
4.	Karlovarský	5,297	4.	Vysočina	9,359
5.	Moravskoslezský	6,174	5.	Liberecký	10,331
6.	Zlínský	6,515	6.	Karlovarský	10,427
7.	Vysočina	7,137	7.	Jihočeský	10,482
8.	Jihočeský	7,383	8.	Zlínský	14,24
9.	Liberecký	9,103	9.	Moravskoslezský	15,469
10.	Pardubický	10,201	10.	Pardubický	17,944
11.	Plzeňský	13,442	11.	Plzeňský	20,207
12.	Středočeský	14,821	12.	Jihomoravský	33,615
13.	Jihomoravský	15,421	13.	Středočeský	36,93

Elektorát ODS se koncentruje především v Praze a jejím okolí (Praha - západ, Praha - východ, Mladá Boleslav, Mělník, Nymburk), v některých velkých městech (Brno, Plzeň, Hradec Králové), v některých okresech východních Čech (Náchod, Rychnov nad Kněžnou) a na východní Moravě (okresy Zlín a Vsetín).

Volební výsledky ODS kolísají od 24,47 % v roce 2002 k rekordnímu výsledku v roce 2006, kdy jí hlas dalo 35,38 % voličů, a ODS v těchto volbách po osmi letech zvítězila.

Typickým voličem ODS je muž nebo žena ve věku 18 - 44 let z velkého města, se vzděláním, které bylo ukončeno alespoň maturitou, samostatně výdělečně činný(á) nebo i zaměstnanec (zaměstnankyně), nehlásící se k žádnému náboženskému vyznání nebo ke křesťanskému, ale ne k římskokatolickému [Řeháková 1998].

Při porovnání s hodnotami rozptylu jiných politických stran je výsledek ODS zdaleka nejvíce polarizující uvnitř volebních obvodů. Tento efekt je viditelný zejména v Jihomoravském, Plzeňském a Středočeském kraji. V prvních dvou volebních obvodech je patrný vliv okresů, které tvoří hlavní města těchto krajů. Ve Středočeském kraji způsobují polarizaci okresy Praha – východ a Praha – západ.

Nejvyšší hodnota byla naopak zaznamenána v krajích Královéhradeckém, Olomouckém a Ústeckém. Není to příliš překvapující, neboť tyto volební obvody se pohybují na čelných příčkách homogenity i v předchozích, sociálně – demografických proměnných.

Vývoj proměnné v čase je zaznamenán ve dvou rovinách: poklesem hodnoty rozptylu v letech 1996 – 2002 a opětovným růstem 2006. V roce 2002 se také citelněji měnilo pořadí volebních obvodů i jednotlivé hodnoty rozptylu.

Volební výsledek České strany sociálně demokratické (ČSSD)

ČSSD patří k tradičním stranám evropské levice. Po jejím znovuoobnovení po Listopadu 89 se v roce 1993 dostal do jejího čela Miloš Zeman a strana dosáhla obrovského úspěchu v následujících volbách v roce 1996, když získala více než 26 % hlasů. Vzhledem k rozložení sil v Poslanecké sněmovně ČSSD tolerovala středopravou vládu výměnou za křeslo šéfa Poslanecké sněmovny pro svého předsedu. Na vrchol se

sociální demokraté dostali o 2 roky později, když podle očekávání vyhráli předčasné volby, ale jejich potenciální koaliční partner Důchodci za životní jistoty (DŽJ) se do Sněmovny nedostal. Miloš Zeman se tedy dohodl s Václavem Klausem na menšinové vládě ČSSD, tolerované ODS. V roce 2001 byl do čela strany zvolen Vladimír Špidla a ČSSD vyhrála o rok později druhé volby v řadě. Tentokrát sestavila středolevou vládu s Koalicí, jež se opírala o těsnou většinu 101 poslanců z 200. Vláda však vydržela jen 2 roky, když Vladimíra Špidlu nahradil Stanislav Gross. Ani ten však nevydržel v premiérském křesle příliš dlouho a po aféře s financování svého bytu rezignoval. Jako premiér byl poté vybrán překvapivě tehdejší ministr pro místní rozvoj Jiří Paroubek.

ČSSD je politickou stranou levého středu, jejíž program vychází z programových cílů západoevropské sociální demokracie. Stra podle svých slov usiluje o uplatnění principu svobody, demokracie, sociální spravedlnosti a solidarity a ekologické odpovědnosti cestou parlamentní a přímé demokracie [Vodička, Cabada 2007]. V ekonomické oblasti razí cestu sociálně orientovaného tržního hospodářství, po vzoru německé SPD.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Královéhradecký	1,034	1.	Královéhradecký	2,153
2.	Vysočina	2,145	2.	Zlínský	2,348
3.	Jihočeský	2,199	3.	Olomoucký	3,218
4.	Plzeňský	2,25	4.	Vysočina	3,574
5.	Jihomoravský	2,765	5.	Jihomoravský	4,258
6.	Pardubický	3,355	6.	Ústecký	4,859
7.	Olomoucký	5,814	7.	Plzeňský	5,299
8.	Ústecký	6,126	8.	Pardubický	6,503
9.	Zlínský	6,761	9.	Liberecký	9,973
10.	Karlovarský	7,561	10.	Středočeský	11,402
11.	Středočeský	8,598	11.	Jihočeský	14,311
12.	Liberecký	8,823	12.	Moravskoslezský	16,339
13.	Moravskoslezský	16,453	13.	Karlovarský	20,846

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Vysočina	0,843	1.	Jihočeský	0,703
2.	Plzeňský	0,993	2.	Jihomoravský	0,859
3.	Olomoucký	1,786	3.	Karlovarský	1,469
4.	Pardubický	1,995	4.	Královéhradecký	3,096
5.	Zlínský	2,381	5.	Liberecký	3,712
6.	Ústecký	2,664	6.	Moravskoslezský	4,162
7.	Karlovarský	2,76	7.	Olomoucký	4,261
8.	Královéhradecký	2,993	8.	Pardubický	4,878
9.	Liberecký	3,36	9.	Plzeňský	5,645
10.	Jihomoravský	4,511	10.	Středočeský	6,001
11.	Jihočeský	5,518	11.	Ústecký	6,371
12.	Moravskoslezský	8,206	12.	Vysočina	19,872
13.	Středočeský	9,689	13.	Zlínský	21,122

Tradičními baštami ČSSD a levice obecně jsou průmyslové okresy na západě a severu Čech (hlavně Děčín, Ústí nad Labem, Most, Chomutov, Sokolov), na severu Moravy a ve Slezsku (zejména Karviná, Bruntál, Jeseník, Ostrava - město). Také díky poměrně stabilně rozmístěnému elektorátu naplňuje sociální demokracie představu o catch - all patry nejlépe z politických stran v České republice.

Sociální demokraté zaznamenali nejhorší volební výsledek hned na začátku sledovaného období v roce 1996, kdy obdrželi 26,44 %. Nejvyššího procentuálního zisku dosáhli v roce 2006 (32,32 %), ačkoliv jim ani tento výsledek nestačil na favorizovanou ODS a skončili v opozici.

Typický volič ČSSD je vyučený muž pracující jako dělník ve věku 33 - 59 let, který pochází ze středně velkého nebo malého města a který je bez vyznání. Je zejména z Ústeckého nebo Moravskoslezského kraje [Řeháková 1998].

Česká strana sociálně demokratická není podle hodnot rozptylu tolik polarizující, jako předchozí ODS. Pořadí homogenních krajů je ovšem podobné, jako tomu bylo v případě ODS: 1. Olomoucký 2. Královéhradecký (mimo rok 2002) a možná také na Vysočině (kromě roku 2006) společně s krajem Zlínským. Nejvíce heterogenní kraje jsou tentokrát Moravskoslezský (s výjimkou 2006), Středočeský a Liberecký (opět s výjimkou voleb v roce 2006), působí zde stejný efekt okresů hlavních měst, jako v případě ODS, i když zdaleka ne v takové intenzitě.

Mění se hodnota rozptylu v čase je u ČSSD poněkud jiná, než u ODS. Zatímco mezi roky 1996 a 1998 rostla, v roce 2002 klesla, aby zase v roce 2006 vzrostla. Stejně je to i s porovnáním hodnot rozptylů.

Volební výsledek Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM)

KSČM je přímou pokračovatelkou předlistopadové KSČ. Svou šanci o vnitřní reformu po vzoru ostatních východoevropských komunistických či dělnických stran propásla KSČM v roce 1993, kdy v názorovém střetu zvítězilo konzervativní křídlo v čele s Miroslavem Grebeníčkem, kterého později nahradil stejně orientovaný a konzervativní Vojtěch Filip. Komunisté se svojí stabilní členskou základnou a voličskou podporou zařadily ve všech volbách na třetí místo co do počtu hlasů i mandátů. Její podpora se pohybuje v rozmezí 10 – 15 % hlasů, mimo jiné v závislosti na volební účasti [Vodička, Cabada 2007]. Nicméně i tento faktor straně nepomohl, aby se zařadila mezi strany s koaličním potenciálem a proto po všech volbách do PSP ČR jsou její poslanci posláni do opozičních lavic. Největším volebním úspěchem KSČM se stalo vítězství v krajských volbách v roce 2000 v Ústeckém kraji a celkově velmi dobrý výsledek v těchto volbách.

Programovým cílem KSČM je socialismus, vychází z marxistické teorie, otevřeného dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím. Brojí proti amerikanizaci kultury, výprodeji půdy a podniků cizímu kapitálu, vyslovuje se také pro široké uplatnění referenda, důslednou odluku církve od státu, zakotvení práva na práci a bydlení a plnou zaměstnanost [Vodička, Cabada 2007].

Rok 1996**Rok 1998**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	0,446	1.	Olomoucký	1,002
2.	Karlovarský	0,845	2.	Jihočeský	1,238
3.	Vysočina	1,401	3.	Karlovarský	1,505
4.	Liberecký	1,612	4.	Královéhradecký	1,881
5.	Královéhradecký	1,639	5.	Vysočina	2,422
6.	Jihočeský	1,863	6.	Liberecký	3,101
7.	Moravskoslezský	2,876	7.	Pardubický	3,244
8.	Středočeský	3,519	8.	Moravskoslezský	3,779
9.	Pardubický	3,591	9.	Ústecký	4,043
10.	Ústecký	4,549	10.	Středočeský	4,357
11.	Zlínský	4,781	11.	Zlínský	6,906
12.	Jihomoravský	6,96	12.	Plzeňský	9,703
13.	Plzeňský	8,22	13.	Jihomoravský	12,419

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Jihočeský	2,586	1.	Královéhradecký	1,255
2.	Královéhradecký	3,076	2.	Olomoucký	1,655
3.	Olomoucký	3,535	3.	Jihočeský	1,953
4.	Vysočina	3,55	4.	Vysočina	2,635
5.	Ústecký	6,24	5.	Ústecký	3,599
6.	Pardubický	6,811	6.	Pardubický	4,236
7.	Karlovarský	7,56	7.	Karlovarský	4,512
8.	Zlínský	11,115	8.	Liberecký	5,66
9.	Středočeský	11,541	9.	Zlínský	6,519
10.	Liberecký	12,572	10.	Středočeský	6,674
11.	Moravskoslezský	16,373	11.	Moravskoslezský	6,744
12.	Plzeňský	25,528	12.	Plzeňský	11,984
13.	Jihomoravský	26,21	13.	Jihomoravský	13,714

Hlavními opěrnými body komunistické strany jsou okresy na severu a západě Čech (Tachov, Most, Litoměřice), na severní Moravě a ve Slezsku (zejména Bruntál, Karviná, Ostrava) a také Kladensko, Lounsko, Blanensko nebo Znojensko.

Jak již bylo uvedeno, výsledek KSČM díky disciplinovanosti jejich voličů kolísá v závislosti na volební účasti. Při nižší v roce 2002 dosáhli nejlepšího výsledku – zisku 18,51 % hlasů a 41 mandátů. Nejnižší byli ve volbách 1996, když jim dalo hlas 10,33 % voličů.

Typický volič KSČM má trochu paradoxně blíže k voliči KDÚ – ČSL, vzhledem k sociální skupině, vzdělání, věku a velikosti místa bydliště, neboť obě tyto strany jsou zvláště přitažlivé pro důchodce, pro lidi s nižším vzděláním, starší, z menších sídel [Řeháková 1998].

KSČM lze podle vykazovaných hodnot považovat za méně polarizující, než obě dvě předchozí strany. Překvapující není ani žebříček krajů z hlediska homogenity – vládnou Olomoucký, Královéhradecký a Jihočeský kraj, na konci tabulky se objevují opět Jihomoravský, Plzeňský a Moravskoslezský spolu se Středočeským krajem.

Proměny rozptylu KSČM jsou větší, než u předchozích dvou stran, mezi lety 1996 – 2002 je patrný nárůst rozdílu mezi rozptyly, s následným poklesem v roce 2006.

Volební výsledek Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (KDÚ - ČSL)

Jako strana, která se hlásí spíše ke středovému programu, měli „Lidovci“ ve sledovaném období značný koaliční potenciál, který zúročili při účasti ve vládních koalicích v letech 1996 – 1997 (1998) a 2002 – 2006. Do voleb v roce 2002 kandidovali společně s Uníí svobody v uskupení, nazvaném Koalice.

Rok 1996

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	0,084	1.	Karlovarský	0,277
2.	Ústecký	0,303	2.	Ústecký	0,302
3.	Jihočeský	0,503	3.	Jihočeský	0,538
4.	Olomoucký	1,875	4.	Olomoucký	1,628
5.	Plzeňský	2,915	5.	Plzeňský	3,725
6.	Středočeský	4,18	6.	Středočeský	4,326
7.	Vysočina	4,302	7.	Zlínský	6,022
8.	Královéhradecký	6,672	8.	Královéhradecký	6,446
9.	Zlínský	6,73	9.	Vysočina	7,1
10.	Liberecký	7,92	10.	Liberecký	7,296
11.	Jihomoravský	8,621	11.	Jihomoravský	9,12
12.	Moravskoslezský	9,999	12.	Moravskoslezský	11,772
13.	Pardubický	18,595	13.	Pardubický	16,007

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Ústecký	0,181
2.	Jihočeský	0,412
3.	Karlovarský	0,53
4.	Olomoucký	1,059
5.	Plzeňský	1,942
6.	Středočeský	2,008
7.	Liberecký	4,048
8.	Královéhradecký	4,641
9.	Zlínský	5,226
10.	Vysočina	6,304
11.	Jihomoravský	6,821
12.	Moravskoslezský	8,249
13.	Pardubický	10,488

Celostátní volební výsledek křesťanských demokratů kolísá od 7,22 % v roce 2006 do 14,27 % ve volbách 2006, kde ovšem kandidovali společně s Uníí svobody. Elektorát je soustředěn převážně ve třech regionech: Východní Čechy, západní část Vysočiny a Jižní a jihovýchodní Morava. Zásadní rozdíl mezi voliči KDÚ-ČSL v Čechách a na Moravě není, významně se liší jen v míře religiozity (Linek, Pecháček 2006).

Charakteristika typického člena KDÚ-ČSL se odvíjí podle toho, jestli vstoupil do strany po roce 1989 nebo před ním. Člen, jenž vstoupil před Sametovou revolucí, je v důchodu, dosáhl nejčastěji základního vzdělání a dříve vykonával dělnické nebo řemeslné povolání, je římskokatolického vyznání. Žije v malé obci a cítí se být straně velice blízko. Typický člen, vstoupivší do strany po roce 1989, je v současnosti v důchodu nebo se důchodové hranici blíží. Nejčastěji dosáhl středoškolského vzdělání a vykonával nebo vykonává odborné nebo administrativní zaměstnání. Je římskokatolického vyznání, cítí se straně velice blízko a žije v malé obci, v Čechách častěji i ve velkém městě.

KDÚ – ČSL je první z řady politických stran, které nejsou zahrnuty ve výsledcích všech voleb, které jsou v rámci výpočtu homogenity zjišťovány. Tabulky se již na první pohled vymykají z praxe předchozích tří stran, nejvyšší míru homogenity ukazují kraje Ústecký, Jihočeský a Karlovarský, přičemž na opačné straně jsou Pardubický, Moravskoslezský a Jihomoravský kraj.

Změna hodnot rozptylu je patrná v podobném duchu, jako u ODS, ČSSD a KSČM. Mezi lety 1996 a 1998 následuje nárůst hodnot s následným poklesem v roce

2006. Nejvychýlenějším v absolutní hodnotě je Pardubický kraj. Vyznačuje se výrazně vyšší heterogenitou, než zbytek volebních obvodů.

Volební výsledek Občanské demokratické aliance (ODA)

ODA patřila k nejstarším polistopadovým stranám v Česku. V 90. letech se vymezovala jako alternativa k ODS, ale v 2. polovině desetiletí se postupně vytrácela, proto je ve výzkumu zařazena pouze v roce 1996. V letech 1996 – 1997 (1998) byla stranou vládní koalice a před volbami 2002 se zapojila do nově vzniklého seskupení, nazvaného Čtyřkoalice (viz níže), kde hrála ovšem zcela marginální roli a proto z něho ještě před samotnými volbami odešla.

Rok 1996

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Jihočeský	0,242
2.	Ústecký	0,47
3.	Karlovarský	0,554
4.	Středočeský	0,766
5.	Pardubický	1,091
6.	Olomoucký	1,098
7.	Moravskoslezský	1,116
8.	Královéhradecký	1,269
9.	Liberecký	1,427
10.	Vysočina	2,16
11.	Plzeňský	3,078
12.	Zlínský	3,09
13.	Jihomoravský	3,477

Protože zjišťování homogenity z výsledků politických stran ve volbách se týká pouze těch stran, které získaly mandát, musí následovat vzhledem k vývoji stranického systému v České republice strana, jež je ve výzkumu zahrnuta pouze v jednom volebním roce. Není tedy možné vysledovat vývoj homogenity volebních odvodů v čase, jako tomu je u jiných volebních proměnných.

Nejpodobnějších výsledků dosáhla Občanská demokratická aliance v Jihočeském, Ústeckém a Karlovarském kraji, nejrozdílnějších napříč okresy v Jihomoravském, Zlínském a Plzeňském kraji.

I když máme k dispozici výsledky pouze z roku 1996, homogenní a heterogenní kraje se při porovnání s výsledky stran, „bodujících“ ve všech volbách 1996 – 2006, příliš neliší.

Volební výsledek Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa (SPR – RSC)

Republikáni se od začátku vymezovali jako antisystémový protipól KSČM na opačné straně politického spektra, strany také se podobaly svým nulovým koaličním potenciálem. Ve volbách v roce 1998 překvapivě neuspěli, nedostali se do Poslanecké sněmovny, a proto jsou zahrnuti jen ve výsledcích voleb v roce 1996.

Rok 1996

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Pardubický	0,448
2.	Vysočina	0,515
3.	Královéhradecký	0,916
4.	Jihomoravský	0,919
5.	Jihočeský	0,941
6.	Olomoucký	1,753
7.	Zlínský	1,86
8.	Plzeňský	2,06
9.	Ústecký	2,176
10.	Moravskoslezský	2,362
11.	Středočeský	3,227
12.	Liberecký	3,862
13.	Karlovarský	5,176

Nejhomogennějších výsledků v okresech dosáhlo tehdejší Sládkovo SRP - RSC v Pardubickém kraji, na Vysočině a v kraji Královéhradeckém, nejméně homogenní bylo v krajích Karlovarském, Libereckém a Středočeském.

Pořadí krajů je zde podle tabulky jiné, než u ODA či předchozích tří stran. Za výsledky homogenity budou pravděpodobně jiné jevy, než je tomu u systémových stran a KSČM.

Volební výsledek Unie svobody (US)

Strana, založená po tzv. Sarajevském atentátu na Václava Klause odpadlíky z ODS, hned v prvních volbách v roce 1998 slavila zisk poslaneckých mandátů. V dalších volbách roku 2002 kandidovala společně s KDÚ - ČSL pod hlavičkou Koalice. Byla také nejmenším koaličním partnerem ve vládě v letech 2002 – 2006. Z politické scény téměř zmizela po volebním debaklu v roce 2006.

Rok 1998

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Ústecký kraj	0,487
2.	Vysočina	0,581
3.	Moravskoslezský	0,635
4.	Jihočeský	0,655
5.	Zlínský	0,683
6.	Olomoucký	0,731
7.	Pardubický	0,794
8.	Královéhradecký	0,855
9.	Karlovarský	1,014
10.	Středočeský	1,178
11.	Plzeňský	2,1
12.	Liberecký	3,37
13.	Jihomoravský	4,308

Absolutní hodnoty rozptylu US jsou nejmenší ze všech sledovaných politických stran. Pořadí podle homogenity je následující: 1. Ústecký kraj, 2. Vysočina, 3. Moravskoslezský kraj. Umístění posledního kraje je v celku překvapením, jelikož u dosavadních výsledků stran se pohyboval na opačném konci tabulky. Naopak nejméně homogenní jsou kraje Jihomoravský, Liberecký a Plzeňský.

Volební výsledek Koalice

Projekt uskupení politických stran, nazvaný Koalice, začal v roce 2000 tzv. Čtyřkoalicí (KDÚ - ČSL, US, DEU a ODA), která se nedlouho před volbami v roce 2002 změnila na koalici KDÚ - ČSL a US, jež šla do voleb pod názvem Koalice. Jejím největším úspěchem byla účast ve vládě společně s ČSSD v letech 2002 – 2006. Do následujících voleb již tento koaliční projekt nepokračoval.

Rok 2002

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Olomoucký	0,321
2.	Jihočeský	0,435
3.	Ústecký	1,349
4.	Karlovarský	1,807
5.	Vysočina	4,355
6.	Jihomoravský	4,639
7.	Královéhradecký	4,976
8.	Středočeský	5,418
9.	Plzeňský	5,674
10.	Zlínský	6,322
11.	Pardubický	7,217
12.	Moravskoslezský	11,266
13.	Liberecký	11,933

Jak již bylo uvedeno výše, Koalice zahrnuje i výsledky KDÚ - ČSL a US ve volbách roku 2002, přičemž výsledky jednotlivých stran není možné odlišit, proto jsou zde uvedeny výsledky za celé uskupení Koalice.

Homogenitou v tomto ukazateli vynikají kraje Olomoucký, Jihočeský a také Ústecký. Heterogenitou naopak Liberecký, Moravskoslezský a Pardubický kraj.

Ze všech stran a politických uskupení, které jsou zahrnuty pouze v jednom roce sledovaného období, dosahuje Koalice nejvyšších hodnot rozptylu, polarizace z hlediska volebních výsledků je zde tedy nejvyšší.

Volební výsledek Strany zelených (SZ)

Strana zelených existuje na české politické scéně již od počátku 90. let. Kandidovala ve všech volbách do PSP ČR od roku 1996 do roku 2006. Mandáty získala až v posledních volbách, ale doplatila na volební systém značnou podprezentovaností.

Analýzou zisku hlasů v každém okrese se zjistila homogenita volebních obvodů podle proměnné „*Volební výsledek Strany zelených*“.

Rok 2006

Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	0,191
2.	Jihočeský	0,217
3.	Moravskoslezský	0,254
4.	Pardubický	0,265
5.	Královéhradecký	0,282
6.	Zlínský	0,372
7.	Středočeský	0,446
8.	Ústecký	0,53
9.	Olomoucký	0,724
10.	Plzeňský	1,247
11.	Vysočina	1,479
12.	Liberecký	3,273
13.	Jihomoravský	4,18

I když Strana zelených dosahovala poměrně slibných výsledků již ve volbách 1998 a 2002, do Sněmovny i tohoto výzkumu je jí podařilo proniknout až v roce 2006. Podle výsledků SZ můžeme určit nejhomogennější kraje Karlovarský, Jihočeský a Moravskoslezský, nejheterogennější skončily kraje Jihomoravský, Liberecký a Vysočina.

Z hlediska pořadí homogenních a heterogenních krajů jsou u Strany zelených patrné velké rozdíly v porovnání se stranami, kterou jsou také zahrnuty pouze v jednom volebním roce. Rozdíly mezi hodnotami proměnných jsou zde po Unii svobody v roce 1998 druhé nejnižší ze všech stran, zahrnutých do zjišťování homogenity.

Volební výsledek ostatních stran

Pod touto volební proměnou jsou schovány všechny zbývající kandidující strany z let 1996 – 2006, které nezískaly žádný mandát. Jsou zde také strany, které mohly sice mandát získat, ale v jiných volbách, než je konkrétní volební rok (např. SPR - RSC figuruje v proměnné „*ostatní strany*“ v letech 1998, 2002 a 2006, protože 1996 mandáty získala).

Rok 1996**Rok 1998**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Karlovarský	0,214	1.	Pardubický	0,105
2.	Olomoucký	0,375	2.	Jihomoravský	0,311
3.	Liberecký	0,538	3.	Ústecký	0,387
4.	Ústecký	0,606	4.	Moravskoslezský	0,594
5.	Zlínský	0,703	5.	Olomoucký	0,839
6.	Moravskoslezský	0,796	6.	Zlínský	0,967
7.	Jihomoravský	0,997	7.	Středočeský	0,975
8.	Jihočeský	1,009	8.	Vysočina	1,255
9.	Pardubický	1,039	9.	Jihočeský	1,29
10.	Středočeský	1,335	10.	Plzeňský	1,421
11.	Královéhradecký	1,814	11.	Liberecký	1,436
12.	Vysočina	1,968	12.	Karlovarský	3,285
13.	Plzeňský	2,189	13.	Královéhradecký	6,446

Rok 2002**Rok 2006**

Pořadí	Kraj	Rozptyl	Pořadí	Kraj	Rozptyl
1.	Středočeský	0,392	1.	Pardubický	0,1
2.	Olomoucký	0,441	2.	Jihočeský	0,116
3.	Zlínský	0,49	3.	Zlínský	0,198
4.	Vysočina	0,617	4.	Středočeský	0,213
5.	Jihomoravský	0,654	5.	Vysočina	0,283
6.	Jihočeský	1,071	6.	Olomoucký	0,402
7.	Královéhradecký	1,498	7.	Plzeňský	0,421
8.	Pardubický	1,503	8.	Karlovarský	0,545
9.	Karlovarský	1,551	9.	Moravskoslezský	0,576
10.	Ústecký	1,552	10.	Ústecký	0,6
11.	Liberecký	2,028	11.	Královéhradecký	0,731
12.	Plzeňský	2,173	12.	Jihomoravský	0,987
13.	Moravskoslezský	3,143	13.	Liberecký	1,016

Proměnná „*ostatní strany*“ je od všech jiných stran odlišná v tom, že se za ní neskrývá žádná konkrétní strana ani názorový proud. Zařazení do analýzy homogenity však považuji za důležité, jelikož proměnná signalizuje propadlé hlasy, udělené subjektům, které ve volbách neuspěly.

Nejhomogennější kraj u proměnné „*ostatní strany*“ není vůbec jednoduché určit – pořadí krajů je ve sledovaném časovém období velice proměnlivé. Z hlediska nejvyššího pořadí bychom mohli uvést Olomoucký a Zlínský kraj, na druhou stranu největší známky heterogenity najdeme u krajů Královéhradecký a Plzeňský.

V čase se tato proměnná pohybuje od nárůstů hodnot rozptylu v letech 1996 – 1998 k pozvolnému poklesu v období 2002 – 2006.

6. Zjištění bakalářské práce - odpovědi na cíle výzkumu

6.1. Jsou vůbec kraje jako volební obvody homogenní a do jaké míry?

Interpretací hodnot rozptylu musíme nutně dojít k závěru, že kraje jako volební obvody homogenní rozhodně jsou, přičemž míra homogenity je přirozeně každou proměnnou vyjádřena jinak.

Stejnorodost volebních obvodů byla rozdělena do dvou druhů proměnných (sociálně – demografické a výsledků volebních stran), které vykazují mírné diferenciaci ve stupni homogenity a pořadí volebních obvodů z hlediska homogenity.

6.2. Které kraje se vyznačují největší homogenitou a které nejmenší?

Z hlediska stupně homogenity bych si dovilil rozdělit kraje do čtyř skupin, a to podle četnosti, s jakou se vyskytovaly v tabulkách hodnot rozptylu jednotlivých proměnných. Poněvadž se jako homogenní a heterogenní u sociálně – demografických proměnných i proměnných volebních výsledků objevují víceméně stále stejné volební obvody, nebude z mého pohledu nutný výpočet analýzy průměrného umístění těchto obvodů.

Z důvodů větší průkaznosti bude rozdělení krajů do čtyř skupin provedena ve dvou úrovních:

- a) Sociálně – demografické proměnné**
- b) Proměnné volebních výsledků stran**

Skupiny krajů podle sociálně – demografických proměnných:

1. Homogenní kraje

Vysočina, Královéhradecký, Zlínský

2. *Spíše homogenní kraje*

Jihočeský, Pardubický, Olomoucký, Ústecký

3 *Spíše heterogenní kraje*

Středočeský, Karlovarský, Liberecký

4. *Heterogenní kraje*

Jihomoravský, Moravskoslezský, Plzeňský

Skupiny krajů podle proměnných volebních výsledků stran:

1. *Homogenní kraje*

Vysočina, Královéhradecký, Olomoucký

2. *Spíše homogenní kraje*

Pardubický, Zlínský, Jihočeský

3. *Spíše heterogenní kraje*

Plzeňský, Ústecký, Liberecký, Karlovarský

4. *Heterogenní kraje*

Jihomoravský, Moravskoslezský, Středočeský

Zajímavostí jsou výsledky KDÚ – ČSL v Pardubickém kraji, které se velmi vychylují od hodnot rozptylu jiných stran v tomto jinak celkem homogenním volebním obvodu. Zaměřil jsem se na jejich interpretaci ve dvou rovinách:

a) Absolutní hodnota rozptylu

Ve všech volebních letech vykazuje Pardubický kraj velkou míru rozptylu, která je abnormálně vysoká s porovnáním s rozptylem jiných volebních obvodů.

b) Pořadí podle hodnoty rozptylu mezi volebními obvody

V pořadí mezi volebními obvody zaujímá Pardubický kraj suverénní nejheterogennější pozici, a to s odstupem, který se u jiných stran a volebních obvodů nevyskytuje.

U proměnné „Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel“ a některých volebních výsledků jsem zmínil, že vysokou míru homogenity mají kraje, jejichž hlavní města tvoří samostatné okresy. Stejně kraje vykazují největší hodnoty heterogenity u obou dvou typů proměnných.

Porovnání hlavních měst tří nejheterogennějších krajů na základě proměnné volební výsledky politických stran:

Rok 1996

Hlavní město kraje	ODS	ČSSD	KSČM	SPR-RSČ	KDÚ-ČSL	ODA	Ostatní
Praha	43,85	18,68	7,45	9,6	3,72	5,39	11,3
Brno	30,17	23,2	8,36	10,13	8,33	9,1	10,71
Ostrava	28,82	34,91	10,49	4,24	9,63	4,64	7,25
Plzeň	35,97	23,32	8,93	8,24	8,04	4,75	10,74

Rok 1998

Hlavní město kraje	ČSSD	ODS	KSČM	US	KDÚ-ČSL	Ostatní
Praha	23,44	42,45	6,99	13,38	6,15	7,6
Brno	29,43	30,36	8,5	11,34	9,36	11,02
Ostrava	40,07	24,89	11,5	6,11	5,27	12,17
Plzeň	29,24	34,67	8,79	10,41	6,58	10,31

Rok 2002

Hlavní město kraje	ČSSD	ODS	KSČM	Koalice	Ostatní
Praha	25,85	33,83	11,1	18,46	10,64
Brno	31,55	25,73	14,1	16,94	11,56
Ostrava	37,1	21,63	21,18	9,82	10,16
Plzeň	30,98	30,14	14,41	13,57	10,76

Rok 2006

Hlavní město kraje	ODS	ČSSD	KSČM	KDÚ-ČSL	SZ	Ostatní
Praha	48,32	23,29	7,9	4,84	9,19	6,35
Brno	37,74	31,01	9,4	8,3	8,74	4
Ostrava	31,62	39,64	14,12	4,98	4,44	5,09
Plzeň	42,15	29,66	10,05	5,27	7,36	5,42

Pro zajímavost jsou zde uvedeny volební výsledky za hl. město Prahu. V hlavních městech vidíme silnou pozici pravice, zejména ODS. Rok 2002 je výjimečný, ODS zvítězila pouze v Praze, a to ještě nezvykle nízkým procentem hlasů. Kromě roku 2002 je ODS „neporazitelná“ také v Brně a Plzni. Ostrava se od hlavních měst odlišuje: ODS tu nikdy nevyhrála, pozice pravice je zde obecně slabší ve prospěch levice. Nejodlišnějšími hlavními městy svých volebních obvodů jsou tedy Praha a Ostrava, přičemž Brno a Plzeň mají daleko blíže Praze, než Ostravě.

Zajímavá je myšlenka, jaké by asi bylo rozložení sil v PSP ČR v letech 1996 – 2002, kdyby tato hlavní města nejheterogennějších volebních obvodů tvořila samostatné volební obvody.

Srovnání dvou skupiny proměnných

Při porovnání těchto dvou skupiny zjistíme, že z hlediska sociálně – demografických proměnných jsou volební obvody zařazeny do mírně odlišných skupin, než na základě výsledků proměnných volebních stran, nicméně i tak se jedná jen o malou změnu. Je tedy možné konstatovat, že nejvíce homogenní jsou kraje Vysočina, Královéhradecký a Olomoucký spolu se Zlínským. Nejméně společných znaků mají Jihomoravský, Moravskoslezský a Středočeský, resp. Plzeňský kraj.

6.3. *Jaké proměnné jsou rozhodující pro stupeň homogenity?*

Proměnné byly vybrány v rámci výzkumu homogenity tak, aby jimi bylo možné vysvětlit politické chování, potažmo rozhodování voličů. Jako klíčové proměnné byly vybrány: „*Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců v okrese celkem, Podíl obyvatel s VŠ vzděláním na celkovém počtu obyvatel, stařích 15 – ti let, Volební výsledek Občanské demokratické strany a Volební výsledek Komunistické strany Čech a Moravy*“ Tyto proměnné byly vybrány zejména proto, že patří mezi faktory, působící štěpení společnosti a vysvětlující volebního chování [Řeháková 1998, 17].

6.4. Mění se vnitřní homogenita krajů v čase a jak?

Homogenita krajů se mění u některých proměnných velmi dynamicky a u jiných jen pozvolna. Změnu homogenity bych nastínil ve dvou dimenzích:

a) Změna hodnoty rozptylu, vyjadřující samotnou hodnotu homogenity každé proměnné

Mezi dynamicky se měnící proměnné bychom mohli zařadit „*Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců v okrese celkem, Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo a Volební výsledek Komunistické strany Čech a Moravy*²¹“

Velmi malá změna v absolutních hodnotách rozptylu nastala u proměnných „*Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel, Podíl příjemců starobních důchodů na celkovém počtu obyvatel, Volební výsledek ostatních stran*“ a obecně všechny proměnné, zaměřené na dosažené vzdělání.

b) Změna pořadí volebních obvodů na základě hodnoty rozptylu

U hodnocení změny pořadí není až tak důležitá samotná hodnota rozptylu, nýbrž pořadí krajů a změna tohoto pořadí v časové periodě. Nejvíce se během let 1996 – 2002 proměnily tabulky co do pořadí krajů u proměnných „*Míra registrované nezaměstnanosti a Volební výsledek ostatních stran*“ . Třetí proměnnou, která by výčet doplnila, se nepodařilo uspokojivě nalézt. Více proměnných jednoduše nezaznamenává výraznější posun v pořadí krajů.

Stabilní pořadí vykazují proměnné „*Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel, Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo a Volební výsledek Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové* a také vesměs všechny proměnné, zaměřené na nejvyšší dosažené vzdělání.

---

²¹ Posun hodnot rozptylu byl dán vysokým ziskem hlasů KSČM, který se vymyká volbám v letech 1996, 1998 a 2006.

Závěr

Bakalářská práce si kladla za cíl odpovědět na důležité otázky, týkající se krajů jako volebních obvodů v České republice.

Po úvodu bylo nejprve záhodno zasvětit čtenáře práce do problematiky volebních obvodů a volebního systému v České republice. Výzkum homogenity začíná v roce 1996, kdy měl volební zákon jiné znění, než dnes a rozdělení volebních obvodů bylo až na výjimky také jiné. Po problémech se sestavením většinové vlády se politické strany dohodly na reformě volebního systému, který měl volební obvody od základu změnit. Jejich počet by se zvýšil ze 7 na 35 a změnit se měl také přepočít hlasů na mandáty. Volební reforma byla ovšem napadena u Ústavního soudu, který vybrané pasáže shledal protiústavní a zrušil je. Tyto vybrané části ovšem tvořily podstatu volební reformy a volební zákon musel být novelizován tak, aby byl konformní s ústavním pořádkem České republiky. Z této novely vznikly přepracované volební obvody, které kopírují tehdy nově utvořené VÚSC. Počet volebních obvodů je nyní 14.

Nejdůležitější částí práce se stalo vyhledání vhodné metody, pomocí níž by se správně dala zjistit homogenita volebních obvodů. Nejprve bylo nutné nalézt proměnné, a to nejlépe takové, pomocí nichž se vysvětluje volební chování. Svou roli hrála také dostupnost proměnných ve statistických datech. Veřejná dostupnost je značně omezena, proto mi byla výhradně pro účely bakalářské práce zapůjčena databáze Českého statistického úřadu KROK, zpracovaná pro roky 1996, 1998, 2002 a 2006. Samotné nalezení vhodné metody výpočtu homogenity bylo nejobtížnější částí bakalářské práce. Po zavržení metody výpočtu aritmetického průměru volebního obvodu a vytvoření jakéhosi „průměrného okresu“ a odchylek pro každý okres se dostala ke slovu kombinace dvou metod – výpočtu aritmetického a váženého průměru s následným výpočtem směrodatné odchylky. Z důvodu nedostatečnosti znalosti a vlastností zvolené metody v kombinaci s absencí vhodných nástrojů výpočtu homogenity bylo od této metody upuštěno a hledání se vydalo zcela jiným směrem – ke korelacím. Podle dostupné literatury nejvhodnější nalezená metoda bivariačních korelací ale narazila na zásadní problém v podobě malého počtu případů. Nejmenší volební obvod Karlovarský kraj má pouze 3 okresy, resp. případy a časová řada se sestává pouze ze čtyř roků – 1996, 1998, 2002 a 2006. Výsledek korelace by byl tedy velice ovlivněn počtem okresů ve volebním obvodu a tím by zvyhodňoval volební obvody s menším počtem okresů. Od korelací

bylo z tohoto důvodu upuštěno a nově nalezená metoda využila střední hodnoty proměnných (medián), vypočtenou na součet jejich hodnot za každý okres. Následně byla vypočtena směrodatná odchylka, a to jako rozdíl mediánu a každého okresu volebního obvodu. Směrodatné odchylky byly sečteny a tento součet měl tvořit koeficient homogenity. Metoda se ovšem potýkala s řadou nepřesností. Předně měla slabou oporu v odborné literatuře, zvláště práce se směrodatnou odchylkou, a v neposlední řadě zde byla upozaděna velikost počtu obyvatel v okresech volebního obvodu. Z těchto důvodů musela být metody přehodnocena a nalezena přesnější. Klíčovými pro novou metodu se staly možnosti statistického programu SPSS. Do té doby probíhal výzkum pouze v programu Excel, který neumožňuje nastavit vážení proměnných podle váhy počtu obyvatel okresu. SPSS umožnil proměnné zvážit a následně z nich vypočítat rozptyl. Tento rozptyl se tedy stal onou hodnotou homogenity, neboť vypovídá o rozdílech v proměnné napříč volebním obvodem. Každá proměnná má podíl na homogenitě a proto je u každé proměnné včetně volebních výsledků vytvořena tabulka hodnot rozptylu. V tabulce je uvedena hodnota rozptylu a pořadí jednotlivých volebních obvodů. Uvedená data bylo možné interpretovat a uspokojivě odpovědět na otázky v cíli bakalářské práce.

Interpretace probíhala pomocí tabulky hodnot rozptylů pro každou sociálně - demografickou proměnou a volební výsledek každé politické strany. V rámci interpretace bylo shrnuto i pořadí volebních obvodů, z něhož se posléze určovala celková homogenita a heterogenita.

Po zodpovězení první a nejdůležitější otázky zadání práce, tedy jestli jsou volební kraje vůbec homogenní, následovaly odpovědi na další. Pomocí statistického programu SPSS se vypočetl rozptyl mezi procentuálním zastoupením proměnné (sociálně - demografické a volebních výsledků) a jednotlivými okresy každého volebního obvodu. Výsledkem bylo zjištění homogenity volebních obvodů. Co do samotných hodnot rozptylu a pořadí krajů podle hodnot rozptylu mohlo být stanoveno, které kraje jsou homogenní, spíše homogenní, spíše heterogenní a heterogenní. Třetí otázka měla napovědět, které proměnné nejvíce vysvětlují homogenitu. Aby bylo zjišťování kompletní, zařadil jsem do otázek i možný vývoj homogenity v čase, popř. jaký má takový vývoj průběh.

Vysoké hodnoty stejnorodosti vykazovaly volební obvody Vysočina, Královéhradecký kraj a Olomoucký kraj společně se Zlínským. Heterogenními se ukázaly Jihomoravský kraj, Moravskoslezský kraj a Středočeský kraj spolu s Plzeňským.

Résumé

Bakalářská práce „Homogenita volebních obvodů v České republice“ se pokouší odpovědět na otázky, kladené v jejím projektu. Pro uspokojivé zodpovězení je nejdůležitější nalézt metodu, pomocí níž bylo možné zjistit homogenitu volebních obvodů.

V úvodní části je nejprve vymezena problematika, jíž se práce dotýká. Protože velikost a vlastnosti volebního obvodu jsou v odborné literatuře důležitou proměnnou analýzy volebních systémů, je nejprve charakterizován český volební systém a geneze volebních obvodů ve zkoumaném období, tj. v letech 1996 – 2006. Vládnoucí politické reprezentace schválily v roce 2000 reformu volebního systému, jenž Ústavní soud klíčové části vyškrtl. Ve volbách 1996 a 1998 bylo tedy 8 volebních obvodů a 2002 a 2006 14. Homogenita je zjišťována podle stavu volebních obvodů ve volbách 2002 a 2006.

Jak již bylo uvedeno, velmi důležitou pasáží práce bylo nalezení metody, kterou by se analyzovaly proměnné a určila homogenita volebních obvodů. Hledání vhodné metody také zabralo nejvíce času, muselo být ovšem provedeno důsledně, aby nebyl nevhodnou metodou ovlivněn celý výsledek práce. Neméně důležité byl i výběr proměnných, pomocí nichž se měla homogenita zjišťovat. Základní rozdělení proměnných na sociálně - demografické a proměnné volebních výsledků se ukázalo jako nedostačující, proto musely být rozděleny jako reprezentanti určitých sociologických jevů. Po aplikaci vybrané metody se musely výsledky výpočtů náležitě interpretovat, a to nejen pouhou deskripcí bez výraznější přidané hodnoty.

Po interpretaci následovalo zodpovězení čtyř otázek, položených v projektu práce. Na každou otázku bylo možné uspokojivě odpovědět. V rámci jedné z odpovědí bylo také stanoveno, které kraje jsou homogenní, spíše homogenní, spíše heterogenní a heterogenní. V závěru jsem celkový postup v bakalářské práci, zejména výzkum homogenity, shrnul a zhodnotil dosažené výsledky.

Summary

The thesis entitled „Homogeneity of election districts in the Czech Republic” is trying to answer the questions asked in its project. For a satisfactory answer, it was important to find a method by which it was possible to determine the homogeneity of constituencies.

The first part identifies the problem. Since the size and characteristics of the constituency are important variables of the analysis of electoral systems in the literature, first of all, is characterized the Czech electoral system and the genesis of constituencies in the period under review - from 1996 to 2006. The ruling political representation approved of the reform of the electoral system in 2000, but the Constitutional Court struck the key parts. In the elections of 1996 and 1998 there were 8 constituencies and in 2002 and 2006 there were 14. The homogeneity in the constituencies was investigated according to the elections in 2002 and 2006.

As already mentioned, a very important part of this work was to find methods which would determine the homogeneity of constituencies. Finding the appropriate method took most of the time, but it had to be done consistently, because an improper method would have influenced the outcome of the whole work. Equally important was the selection of variables through which the homogeneity was investigated. The basic division of the variables in socio-demographic variables and the election results proved inadequate, so they had to be divided as representatives of certain sociological phenomenon. After the application of the method the results had to be interpreted, not only described without any added value.

The interpretation was followed by the answering of the four questions posed in the project. All the questions were answered satisfactorily. In one of the answers I also established which regions are homogeneous, more homogeneous, more heterogeneous and heterogeneous. Finally, I summarized the progress of the thesis, especially the research on homogeneity, and evaluated the results achieved.

Literatura

a) Monografie

BALÍK, Stanislav: *Občanská demokratická strana a česká politika :ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006* /Stanislav Balík a kol. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 327 s. ISBN 80-7325-079-9.

BARTOŇOVÁ, Dagmar, *Populační vývoj České republiky 2007* /Bartoňová Dagmar ... [et al.]. Praha : Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 2008.140 s. ISBN 978-80-86561-46-2.

IRA, Vladimír, *Podoby regionálních odlišností na Slovensku*, Bratislava : Sociologický ústav SAV, 2005. 381 s. ISBN 80-85544-39-3.

HENDL, Jan: *Přehled statistických metod zpracování dat :analýza a metaanalýza dat* /Jan Hendl. Praha : Portál, 2004. 583 s. ISBN 978-80-7367-482-3.

KNOKE, David.: *Statistics for social data analysis* /David Knoke, George W. Bohrnstedt, Alisa Potter Mee. Belmont : Thompson, c2002. xiv, 530 s. ISBN 0-87581-448-4.

KOSTELECKÝ, Tomáš, *Vzestup nebo pád politického regionalismu?* Sociologické texty 01:9, 2001 Praha : Sociologický ústav AV ČR, 33 s. ISBN 80-7330-003-6.

KRIVÝ,Vladimír., **FEGLOVÁ**, Viera, **BALKO**, Daniel, *Slovensko a jeho regióny*, Bratislava : Nadácia Médiá, 1996. 414 s. ISBN 80-967525-1-0. ISBN 80-967525-1-0.

LEBEDA, Tomáš, **LINEK**, Lukáš, **LYONS**, Pat, **VLACHOVÁ**, Klára, et al., *Voliči a volby 2006*, 1. vyd. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2007. 234 s. ISBN 978-80-7330-126-2.

LEBEDA, Tomáš: *Volební systémy poměrného zastoupení :mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*/Tomáš Lebeda. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 2008. 160 s. ISBN 978-80-246-1523-3.

LINEK, Lukáš, **PECHÁČEK**, Štěpán, *Základní charakteristiky členské základny KDU-ČSL*, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2006. 48 s.

MATĚJŮ, Petr, *Krystalizace politického spektra a faktory působící na volební rozhodování v České republice* /Petr Matějů, Klára Vlachová. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1997. 61 s.

NORUŠIŠ, Marija J.: *SPSS 13.0 :advances statistical procedures companion* /Marija J. Norušis. New Jersey : Prentice Hall, 2005.xv, 368 s. ISBN 0-13-159389-7.

NOVÁK, Miroslav: *Linie štěpení v České republice. Komparace národní úrovně s příkladem konkrétní lokality* /Miroslav Novák ; Klára Vlachová. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001. 30 s. ISBN 80-7330-002-8.

ŘEHÁK, Jan: *Analýza kategorizovaných dat v sociologii* /Jan Řehák, Blanka Řeháková. Praha : Academia, 1986. 397 s.

ŘEHÁKOVÁ, Blanka, *Volební chování různých skupin voličů v předčasných parlamentních volbách v roce 1998*, Pracovní texty výzkumného projektu "Sociální trendy" 2/1998, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1998. 33 s.

VEČERNÍK, Jiří, *Mzdová a příjmová diferenciacie v České republice v transformačním období* /Jiří Večerník. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001. 66s. ISBN 80-85950-55-3.

VLACHOVÁ, Klára, *Stranická identifikace v České republice* /Klára Vlachová. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000. 33 s. ISBN 80-85950-81-2.

VODIČKA, Karel, *Politický systém České republiky :historie a současnost* /Karel Vodička, Ladislav Cabada. Praha : Portál, 2007. 374 s. ISBN 978-80-7367-337-6.

Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrového šetření pracovních sil. 4. čtvrtletí 2008, Praha : Český statistický úřad, 2009. 153 s.

Trh práce v České republice 1993-2003 /zpracoval odbor statistiky zaměstnanosti a mezd ČSÚ. Praha : Český statistický úřad, 2004. 261 s.

b) Periodická literatura

KOSTELECKÝ, Tomáš, Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů, Sociologický časopis 40, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 469 - 487.

KOUDELKA, Zdeněk, *Změna volebního systému*, Politologický časopis 1/2000, s. 90-95, ISSN 1211-3247.

LEBEDA, Tomáš. *Hlavní proměnné poměrných volebních systémů*, Sociologický časopis 37, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2001, s. 425 - 448.

VAJDOVÁ, Zdeňka, **KOSTELECKÝ**, Tomáš, *Politická kultura lokálních společenství. Příklad tří měst*. Sociologický časopis 33, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1997 s. 445 - 465.

c) Judikáty

Nález Pl.ÚS 42/2000 ze dne 24.01.2001, zařazený do sbírky zákonů a nařízení pod č. 64/2001 Sb., č. N 16/21 SbNU 113, dostupný na: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37966>

d) Zákony

Číslo 247/1995 Sb.o volbách, dostupný na WWW:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1995/sb65-95.pdf>

Číslo 37/2002 Sb. o volbách, dostupný na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2002/sb015-02.pdf>

Číslo 129/2000 Sb. o zřízení VÚSC, dostupný na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb038-00.pdf>

Číslo 1/1993 Sb. Ústava České republiky, dostupná na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1993/sb01-93.pdf>

Číslo 2/1993 Sb. LZPS České republiky, dostupná na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1993/sb01-93.pdf>

Číslo 204/2000 Sb. volební zákon, dostupný na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb063-00.pdf>

Číslo 36/1960 Sb. o územním členění státu, dostupný na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1960/sb15-60.pdf>

e) Elektronické zdroje

< <http://volby.cz/> >.

< <http://www.czso.cz/> >.

Opoziční smlouva. Dostupná z WWW na:

< http://cs.wikipedia.org/wiki/Opozi%C4%8Dn%C3%AD_smlouva >

Katedra politologie
Institut politologických studií
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova v Praze

Homogenita volebních obvodů v České republice

Bakalářské práce

Autor: Jan Trávníček

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Tomáš Lebeda PhD.

Květen 2008

Zaměření výzkumu

V bakalářské práci s názvem Homogenita krajů jako volebních obvodů v České republice bych se rád věnoval zkoumání socio-ekonomických proměnných, které mají vliv na chování a rozhodování voličů.

Homogenitou krajů jako volebních obvodů se rozumí jednotnost z hlediska volební podpory politických stran mezi subregiony uvnitř krajů. Zároveň se tím rozumí jednotnost z hlediska ukazatelů, které prokazatelně souvisí s podporou politických stran. Tyto ukazatele lze rozdělit do dvou skupin:

1. Socio-demografické
2. Ekonomické

Přestože stejnorodost neboli homogenita volebního obvodu může být z hlediska výsledků voleb velmi důležitá, vymezeným tématem se doposud nikdo detailněji nezabýval a není ani dostupná žádná bakalářská či diplomová práce. Publikovány byly ovšem podobné práce, které se týkají homogenity krajů jako VÚSC, zejména jako články v Sociologickém časopise AV ČR.

Současná podoba volebních obvodů je výsledkem reformy z roku 2000. Podle nového volebního systému do Poslanecké sněmovny PČR proběhly zatím jen dvoje poslední volby (2002 a 2006), a tudíž by bylo relevantní zaměřit se primárně na ně.

Původních 8 volebních obvodů bylo v souvislosti se vznikem VÚSC přerozděleno na 14, což muselo notně přinést změnu přepočtu hlasů na mandáty v každém odvodu a v konečném důsledku i odlišný celkový výsledek voleb.

Bakalářská práce by měla odpovědět na následující otázky a také přinést přidanou hodnotu v následujících oblastech:

1. **Jsou vůbec kraje jako volební obvody homogenní a do jaké míry?**
2. **Které kraje se vyznačují největší homogenitou a které nejmenší?**
3. **Jaké proměnné jsou rozhodující pro stupeň homogenity?**
4. **Mění se vnitřní homogenita krajů v čase a jak?**

Struktura bakalářské práce:

1. Okruh

V úvodním okruhu vymezím předmět zkoumání bakalářské práce a možné metody výzkumu.

Práce se zaměřuje na výzkum vnitřní struktury kraje jako volebního obvodu s použitím socioekonomických proměnných. Ve vztahu ke stranickým preferencím a volebním výsledkům se týká především voleb do Poslanecké sněmovny PČR.

2. Okruh

Vznik současného rozdělení volebních obvodů jako VÚSC.

VÚSC vznikly v roce 2000 jako produkt reformy veřejné správy. Do té doby se volilo v neexistujících krajích a rozdělení voličů do 14 krajů bylo přijato jako kompromis volební reformy. Podstatou tohoto okruhu je posoudit vhodnost vytvoření krajů do dnešní podoby, pochopitelně s ohledem na posuny a změny v jejich homogenitě.

3. Okruh

Vymezení klíčových socioekonomických proměnných pro analýzu volebních obvodů z hlediska homogenity.

Mezi klíčové ekonomické proměnné kraje zařadím nezaměstnanost, výši průměrné mzdy, zaměstnanost obyvatel podle sektorů ekonomiky či podíl podnikatelů a osob samostatně výdělečně činných. K socio-demografickým faktorům můžeme počítat nejvyšší dosažené vzdělání, podíl městského obyvatelstva, religiozita a věková struktura obyvatel.

4. Okruh

Zjišťování a výpočet samotné homogenity volebních obvodů podle vymezených klíčových proměnných.

Cílem tohoto okruhu je výpočet homogenity všech volebních obvodů a stanovení, který obvod vykazuje největší vnitřní homogenitu a který nejmenší. Přínosný je také výpočet průměrné stejnorodosti a určení volebního obvodu, který se tomuto průměru nejvíce přibližuje. V tento obvodu je možné komparovat i jednotlivé okresy.

5. Okruh

V závěru shrnu důležité vztahy a jevy, které práce přinesla. Cílem je zjistit, jak velká je homogenita v jednotlivých krajích, kde je nejvyšší a kde naopak nejnižší. Dále jaké proměnné se podílejí největší měrou na homogenitě krajů.

Jako konzultanta bakalářské práce jsem si zvolil PhDr. Tomáše Lebedu Ph.D.. O pomoc by sem v případě potřeby požádal i další osoby, např. autora diplomové práce Petra Reimera (Analýza výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996-2002 metodou agregátních dat).

Zdroje použité pro práci:

Tištěná literatura:

Linek Lukáš, Volby do Poslanecké sněmovny 2002, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2003

Linek Lukáš, Volby do Evropského parlamentu 2004 - analýza volební účasti a stranické podpory v České republice, Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004

Novák Miroslav a Vlachová Klára, Linie štěpení v České republice : komparace národní úrovně s příkladem konkrétní lokality, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2001

Kostecký Tomáš, Stachová Jana, Čermák Daniel, Region a politika, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2002

Rokkan Stein, International guide to electoral statistics. Vol. I, National elections in western Europe, Paris : Mouton, 1969

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2006, Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007

Statistická ročenka České republiky 2006, Český statistický úřad, Praha : Scientia, 2006

Sokol Petr, Základní údaje volební geografie při volbách do Poslanecké sněmovny, Praha 2005

Reimer Petr, Analýza výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996-2002 metodou agregátních dat: vedoucí práce Tomáš Lebeda, Praha, 2006

Zákon č. 347/2000 o zřízení VÚSC

Zákon č. 247/1995 o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Zákon č. 1/1993

Periodická literatura:

Hampl Martin: Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice, Sociologický časopis 2007/5, str. 889 - 911

Lebeda Tomáš: Hlavní proměnné proporčních volebních systémů, Sociologický časopis 2001/4, str. 425 - 448

Internetové zdroje:

www.volby.cz

www.mpsv.cz

www.czso.cz

Statistická ročenka České republiky

<http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/10n1-07-2007>